

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Bekering en verwachting

„En hoe gij u van de afgoden tot God bekeerd hebt, om de levende en waarachtige God te dienen, en uit de hemelen zijn Zoon te verwachten....“.

1 Thess. 1 : 9b en 10a.

Wandel in duisternis

De Thessalonicensen dienden voordat zij christenen werden, de afgoden. Zij waren Grieken en leefden naar de ideeën en religieuze gedachten der Grieken.

Natuurlijk was er onder hen wel verschil. De een was, om het met een term van onze tijd te zeggen, meer orthodox en de ander meer vrijzinnig. De een geloofde dat er inderdaad zo veel goden bestonden als de Griekse godenleer onderwees en hij trachtte al die goden en halfgoden door offers en gebeden te vriend te houden en voor zijn plannen te winnen of hun wraak zich van het lijf te houden. De ander beschouwde de goden meer als symbolen van bovenaardse machten en als aanduidingen van het goede en het kwade. Bij hem had het vereren van de goden een andere betekenis als bij de eerste groep.

Maar allen gingen zij op naar de heerlijke Griekse tempels en allen vierden zij mee de grote feesten die de stad drukte en vreugde gaven. En was heel het leven, de dagelijkse arbeid, de kunst, de ontspanning, het politieke leven verweven met de dienst der afgoden, zij namen allen deel aan het Griekse leven, dat zijn richting en inhoud ontving door de afgodendienst.

Zij zagen het licht!

Toen hoorden zij de prediking van de waarachtige en levende God, die zijn liefde in het Evangelie van Jezus Christus openbaarde. Het verging hun als een blinde, die opeens zien kan. Zij zagen hun zonde en dwaasheid. Zij begrepen dat de afgoden niet bestonden en hun ideeën over het leven en hogere machten, gedachten van een boos en dwaalziek hart waren. Zij verstonden dat er maar één God was: de enige, waarachtige, heilige en heerlijke God. En zij zagen iets van het ontzettende van de zonde, dat zij deze enige God niet gekend en gediend hadden. Zij hoorden de verkondiging van zijn genade en ontferming over hen. Zij zagen hun dwaasheid en verootmoedigden zich voor de enige en waarachtige God, die alles gemaakt had en in wiens hand hun adem was. En zij keerden heel de rompslomp van afgoden, tempelpracht, priesterdienst en offerfeesten de rug toe. Het waren godonterende dwaasheden. Er was één God. Hij had de mensen geschapen om in de liefde met hen te leven. Maar zij hadden Hem niet gekend en gelukkig willen zijn buiten zijn liefde en de dienst van Hem. Nu was Hij tot hen gekomen met het Evangelie. Zij zagen het licht. Zij geloofden. Zij aanbaden de enige en waarachtige God en verheugden zich in het licht dat hun geschonken was.

Wat toen ook anders werd.

Toen zeiden zij ook heel hun vroegere leven vaarwel en gingen met vreugde de ware God dienen.

Dat gaf wel moeite in de gezinnen, in de familiekring, op het werk, in de buurt, onder de vakgenoten. Maar dat namen zij met blijdschap op de koop toe. Zij konden niet an-

ders. Zij moesten de Here dienen. Zij kenden Hem nu toch. Zij zagen het licht en hadden oog gekregen voor de waarheid, die vrijmaakt.

Daarom namen zij niet de Here bij hun afgoden. Zij aanbaden niet de afgoden en óók de Here. Zij hielden niet hun oude praktijken aan om daarbij de Here te dienen. Zij braken radicaal en over heel de linie met de afgoden en hun oude leefwijze. In goddeloze dwaasheid hadden zij geleefd.

Door het geloof in de prediking van de apostel Paulus hadden zij niet een of andere theorie aanvaard. Een theorie kan men al of niet aanvaarden zonder dat daardoor het leven verandert. Men kan bv. eerst geloven dat de zon om de aarde draait en daarna, dat de aarde om de zon draait. Maar dat verandert het leven van een mens niet. Dat raakt hem niet in het hart. Hij kan evengoed zijn dagelijkse arbeid verrichten of voetballen bij de aanvaarding van de eerste als van de tweede theorie.

Maar geloof in de afgoden of in de levende God is een zaak van het hart. Het raakt de fundamenteën, waarop het leven rust en de wortel, waaruit een mens leeft.

Bekering van de afgoden tot de levende en waarachtige God is opening der ogen, is een zich afwenden van de duisternis naar het licht, is een zich afkeren van het wandelen op het moeras van menselijke fantasieën en een gaan staan op de enige vaste grond van de liefde Gods in Christus Jezus, in het Evangelie geopenbaard. Zij hadden leren zien dat hun leven één stuk afgoderij was geweest, één brok ellende en één grote dwaasheid. Een gruwel voor God. Maar in het Evangelie was de levende God tot hen gekomen en had zijn armen vol erbarmen naar hen uitgestoken. Het Evangelie — waarheid, wijsheid, redding, vastheid.

Toen gingen zij uit dat Evangelie leven en de Here dienen. Natuurlijk! Wie niet uit het Evangelie leeft, heeft het Evangelie niet gezien. Hij heeft nog niet verstaan dat het leven buiten de gemeenschap met de Here de waanzin en de dood is. Hij heeft nog niet werkelijk het erbarmen van God in de Christus over zijn leven verstaan.

Het leven der Thessalonicensen was fundamenteel en over heel de linie veranderd. Zij dienden de Here. Daarop was nu alles gespitst. Hun gezinsleven werd anders, hun omgang met elkaar, hun arbeid, hun kinderen krijgen. Hun leven kreeg een andere richting en een andere inhoud. Zij legden heel andere maatstaven aan. Zij leefden in de vreugde over de liefde Gods in Christus Jezus en vroegen in alles naar de liefdeswil van God. Bekering snijdt diep in!

Hoe zal ik u ontvangen?

Onafscheidelijk van deze bekering is de verwachting van de Here Jezus Christus uit de hemelen. De apostel Paulus had de Thessalonicensen gesproken van hun ellende en zonde, en van Gods ontferming in de Christus. Hij had hun gepredikt de verzoening der zonden en de overwinning van de dood door het kruis en de opstanding des Heren. Hij had hun verkondigd, dat het werk van de Here daarmee nog niet voleindigd was maar dat de Here Jezus ten hemel was gevaren en vandaar uit zijn heerlijk verlossingswerk voortzette en dat als Hij zou wederkomen op de wolken, zou voltooien. Hij had hun gezegd, dat, zoals de Heiland werkelijk op de aarde had gepredikt, had geleden, was gestorven, was opgestaan en ten hemel was gevaren,

UIT DE INHOUD:

Bekering en verwachting	R. B.
Kerk en Wereld (V)	C. V.
Hoe men in het huis Gods moet verkeren	G. V.
Italiaanse Impressies	H. W. de J.
Ook een vraag	A. P. M.
Boekbespreking	P. A. H.
Ingezonden	Lector
Persschouw	C. V.
Van hier en ginds	
Kerknieuws	

Hij ook werkelijk en zichtbaar voor allen, zou wederkomen om te oordelen de levenden en de doden en al zijn gekochten volkomen te verlossen. En niet alleen degenen die in Hem geloofd hadden, maar ook de ganse kosmos, heel de schepping Gods, die onder de gevolgen van de vloek zuchtte, zou de Here volkomen verlossen en verheerlijken.

De Thessalonicensen hadden de boodschap der redding door de Christus Gods geloofd. Zij hadden zich bekeerd van de afgoden tot de levende God. Toen verwachtten zij ook de Zone Gods uit de hemelen. Wie werkelijk het Evangelie der redding door Jezus Christus geloofd heeft, ziet ook vol verlangen uit naar de voltooiing van Christus' arbeid.

Veel mensen die zeggen in de Here Jezus te geloven, worden bang, wanneer zij over de wederkomst van Christus horen spreken. Het liefst zetten zij de gedachte aan Christus' komst zo gauw mogelijk van zich af. Ik vrees, dat zij zo doen, omdat zij niet werkelijk in de Here Jezus Christus geloven en zich niet werkelijk van de afgoden bekeerd hebben tot de levende God. Zij zien niet vol vreugde uit naar Christus' tweede komst, omdat zij de heerlijkheid van zijn eerste komst niet verstaan hebben.

Maar de wáre gelovigen verwachten de Zoon van God uit de hemelen. Dat verwachten is niet het uitrekenen van het jaar en de dag van de wederkomst. Want van die dag en dat uur weet niemand. Maar het is wel een vol vreugde en spanning uitzien naar de grote dag van Christus.

Die verwachting maakt ook actief. Wie b.v. zijn ouders of een kind verwacht uit een ver land, maakt alles voor de ontvangst gereed. Hij haalt van alles in huis. Geeft alles in zijn huis een extra beurt. Hij is van de vroege morgen tot de late avond bezig om hen, wier bezoek hem zo verheugt, een blijde ontvangst te bereiden. Zo maken de gelovigen alles voor de ontvangst van hun Heer gereed. Zij doen alle vuil weg en zorgen dat alles schoon is en glanst bij de komst van de Heer. Daarin uiten zij hun vreugde over de komst van Jezus, die zij als de Christus erkend hebben.

Want Hij is hun Redder. Aan zijn liefde hebben zij alles te danken. Zijn liefde en gemeenschap is hun dierbaarder dan het licht van hun ogen. Daarom zien zij Hem altijd naar de ogen!

Wie zich metterdaad bekeert van de afgoden tot de levende en waarachtige God, verwacht de Christus uit de hemel. En wie Jezus Christus verwacht, bekeert zich dagelijks.

Bekering tot de levende God en verwachting van Jezus Christus zijn één.

Oegstgeest.

R. Brands.

Kerk en Wereld

V

Blijf waar je was!

We willen ook deze week weer luisteren naar wat Paulus predikt over de plaats van de kerk en de gelovigen in de wereld en hun roeping daar tegenover. Deze zaak is zeer belangrijk en de misverstanden ten aanzien daarvan zijn zó vele, dat een aandachtig horen naar wat de Schrift in deze leert, dringend nodig is.

* * *

Ook in 1 Kor. VII spreekt Paulus over deze zaak.

In de eerste plaats zegt hij daarin iets over de z.g. „gemengde” huwelijken. Die waren blijkbaar talrijk in Korinthe. Dat is te begrijpen. Voor vele echtparen zal immer óf alleen de man óf alleen de vrouw christen zijn geworden. De huwelijken van deze christenen werden zo gemengde huwelijken. Dat betekende uiteraard dat deze christenmannen en -vrouwen wel zeer nauw met de wereld verbonden waren. Zo innig als onder mensen maar mogelijk is. Namelijk door het huwelijk, de innigste gemeenschapsband welke tussen de mensen kan bestaan. Deze gemengde huwelijken waren tegelijk even zovele banden welke de kerk met de wereld verbond. Door deze gemengde huwelijken drong de wereld zo krachtig en intensief als maar mogelijk was het leven der kerk binnen. Welk een enorme invloed kon zij niet via deze huwelijken in de gemeente uitoefenen! Vooral op de kinderen welke uit deze huwelijken werden geboren. De gemengde huwelijken vormden zo een permanente bedreiging voor de kerk. Ze vormden prachtige invalspoorten voor de wereld en satan bij hun aanvallen op de gemeente Gods. De vraag kan inderdaad gesteld worden of de kerk wel ooit op effectiever en gevaarlijker wijze met de wereld verbonden en in de invloedssfeer daarvan getrokken worden kan dan juist door deze huwelijken.

Het is dan ook geen wonder, dat juist bij ernstige christenen de vraag opkwam: Moet niet vooral in verband met deze huwelijken de radikale antithese, welke tussen kerk en wereld bestaat, niet resoluut worden gehandhaafd? Moeten dus die huwelijksbanden welke leden der gemeente, en in hen de gemeente zelf, zo innig met de wereld verbinden, niet resoluut worden doorgesneden?

* * *

Op deze vraag antwoordt Paulus nu vooreerst dat Gods genade veel en veel sterker is dan de wereld. Dank zij de kracht van die genade welke in de gelovigen triomfeert worden zelfs die gemengde huwelijken heilig. De door Christus verlorene, met de Geest vervulde en aan God verbonden huwelijkspartner verleent namelijk aan zo'n gemengd huwelijk zijn beslissende kwaliteit, zijn Geestelijk karakter en kleur. Het op-God-betrokken-zijn van de christen-echtgenoot is machtiger dan de God-loosheid van de andere. De door God geschonken heiligheid van de gelovige is sterker dan de onheiligheid van de ongelovige. Het geheiligde bestaan van de christenman of -vrouw overheerst de onheiligheid van de heidense vrouw of man. Die heiligheid omsluit om zo te zeggen de onheiligheid van de heidense echtgenoot op een eigensoortige wijze. En zo neutraliseert zij die.

Bij deze stand van zaken is het nu volgens Paulus zo, dat de christen-echtgenoten het gemengde huwelijk waarin zij leven niet behoeven, zelfs niet mogen verbreken. Dat mag alleen dan geschieden als de ongelovige huwelijkspartner zijn huwelijk per se niet wil voortzetten. Eist die ongelovige partij de ontbinding van zijn huwelijk dan moet de andere partij zich daartegen niet verzetten. Want als hij of zij dat niet doet is daarvan een radikale verstoring van de huwelijks-gemeenschap het onvermijdelijk gevolg. De vrede in huwelijk en gezin wordt daardoor volkomen vernietigd en de zaak van Christus wordt daardoor te schande gemaakt. En de christelijke partij zou uiteindelijk moeten belijden: ik ben daar de schuld van. Want ik heb ter wille van aardse afhankelijkheid, ja, om aards voordeel en genot vastgehouden aan een levensgemeenschap, die naar Gods aanwijzing moest worden beëindigd. Want

God heeft de zijnen niet tot ruzie en twist maar tot vrede geroepen. Om deze kwade gevolgen moet daarom zo'n huwelijk worden beëindigd.

Met de vraag of de heidense huwelijks-partner misschien te eniger tijd nog voor Christus kan gewonnen worden behoeft men zich in zo'n situatie niet bezig te houden. De bekering van een medemens kan en mag nooit tot doel van het sluiten van een huwelijk zijn. En dus evenmin van het voortzetten daarvan! Namelijk als de ongelovige partij dat beslist niet wil continueren. Is dat verlangen om het huwelijk te ontbinden niet veeleer een teken, dat God zo'n heiden of heidin in ieder geval niet via de huwelijks-gemeenschap tot Zich wil brengen? Misschien wil God dat nog wel door andere middelen en via andere wegen doen!

Zo predikt Paulus, en in hem de Heilige Geest ook hier weer dat de mensen, nadat zij door God werden gegrepen en verlost, in deze wereld moeten blijven en wel op de plaats, in de verbanden en gemeenschappen waarin zij tevoren reeds leefden. Zelfs in het huwelijk waarin zij waren opgenomen toen zij nog heiden waren.

* * *

Maar er zijn behalve het huwelijk nog heel veel andere betrekkingen, verbanden, posities waarin een mens hier op aarde kan leven en ook metterdaad leeft. Ieder mens neemt immers een bepaalde plaats in in de gemeenschap van natie, volk, staat, in het sociale en kulturele leven, in de wereld van beroep en bedrijf.

Ook met het oog daarop komt weer als vanzelf meer de vraag op: hoe moet het met dat alles als iemand door een waar geloof in Christus wordt ingelijfd?

Het antwoord van Paulus op deze vraag luidt kort en duidelijk en beslist: Ge moet geen enkele verandering aanbrengen in de positie die ge te voren innaamt. Ge moet het werk blijven doen dat ge steeds hebt gedaan. Kortom: ge moet precies dáár blijven waar ge tevoren reeds waart. God, uw hemelse Vader, gaf u vroeger een bepaalde plaats, een bepaald werk, een bepaald lot. Als die God u nu roept tot zijn genade legt ge dat alles in zijn hand en ontvangt ge dat alles weer uit zijn hand terug. Dan erkent ge nu God als de God die dat alles in uw leven bracht, die deze lotsbeschikking over u vaststelde. En dan gaat ge rustig aan zijn hand verder op precies dezelfde weg waarop ge tevoren reeds liep. Want ook de ellendige, moeilijke, sociale, economische en politieke verhoudingen en uw verkeren daarin zijn van Hem. En als God iemand daarin roept tot zijn genade, dan doet Hij dat opdat zo'n mens als nieuw mens vóór alles op precies dezelfde plaats zal blijven waar hij tevoren reeds was, het werk dat hij tevoren deed rustig zal voortzetten en in de verbanden en gemeenschappen waarin hij tevoren reeds was zal blijven leven en werken. Het intreden in de „staat van genade”, het ontvangen van de positie van kinderen van God, behoeft niet en mag niet leiden tot verandering van positie, beroep, werk.

Juist het tegendeel! God bracht de zijnen daarin toen zij nog in de duisternis leefden. En dat alles vormde het kader, de bedding waarin de stroom van zijn genade de zijnen greep, verlorene, vernieuwde. En die zijn daarna ook het kader, de bedding waarin God zijn werk aan de groepen zal volbrengen, waarde zijnen voor Hem mogen leven, Hem dienen en in alles Zijn lof gaan verkondigen: De gelovende mens moet het zien en gaat het ook zien, dat zijn leven, in al de relaties en situaties waarin het werd doorleefd, door God zelf liefdevol werd geleid en gevormd. God bereidde op die wijze en precies zoals Hij dat wilde het „vat”, waarin later door zijn Geest en woord het bovenaardse werk van zijn genade zou worden tot stand gebracht. Het politieke, sociale, economische, kulturele „huis” waarin Gods kinderen woonden, vóórdat God ze tot zijn genade riep, was aards, bouwvallig, geschonden, het veroorzaakte lijden, moeite, verdriet — maar het moet ook nadat Gods genade in hun leven triomfeerde door hen blijvend worden bewoond. Het mag niet afgebroken, en radicaal door een ander vervangen worden. Neen, juist zoals het is is het in de gelovigen de werk-

plaats en de schouwplaats van Gods genade.

En daarom: ieder gelovige moet zo leven, moet zo staan en werken in het bonte leven der mensen, als God hem toebedeeld had vóór hij tot bekering kwam. Hij moet daar leven waar hij leefde toen God hem uit de duisternis riep tot zijn wonderbaar licht. Ja hij moet daarin blijven leven en werken — maar als een verlost, geheiligd, gehoorzaam kind van God.

* * *

Wat Paulus bedoelt werkt hij nu in verschillende richtingen uit.

Allereerst ten aanzien van de joden-christenen.

Er waren in zijn dagen, ondanks de haat van de overgrote meerderheid van het joodse volk tegen de Christus, toch ook nog heel veel joden-christenen. Zowel onder de joden die in Palestina leefden als onder de diasporajoden, de joden in de verstrooiing.

Het kwam nu onder deze joden-christenen vaak voor, dat zij, zoveel als hun maar mogelijk was, hun joods verleden ongedaan maakten. Zij wilden zich van alles wat tot hun vroegere jood-zijn, hun vroegere joodse leven behoorde ontdoen. Christus was immers het „einde der wet”. En daarom moest vooral ieder spoor, van hun vroegere joodse godsdienstigheid, worden uitgewist. Het kwam, zoals uit Paulus woorden blijkt, ook onder de christenen uit de joden voor, dat men door een operatief ingrijpen de besnijdenis die men als kind ontvangen had, ongedaan liet maken. Ze lieten zich ook tot z.g. „voorhuids mensen” maken. Deze daad was het meest krasse bewijs dat men met zijn vroegere joodse leven — speciaal in godsdienstig opzicht — volledig had afgerekend.

Paulus keert zich nu zeer nadrukkelijk tegen dit doen! Zeker ten aanzien van de heiden-christenen predikt hij zo kras als maar mogelijk is, dat zij vrij zijn van de wet en zich daarom niet moeten laten besnijden of andere joodse wetsregels in acht nemen. Als die heiden-christenen dat toch doen verloochenen zij zelfs de Christus en zijn zij van de genade vervallen. Maar met de Joden staat dat anders. Die moeten niet revolutionair met hun verleden breken. Er moeten immers ook belijders van de Christus zijn die hun israëlietische oorsprong en godsdienstige leefwijze in hun christen-zijn hebben opgenomen en dat daarin, geheiligd, meedragen. Voor christen-joden is de doop niet de vervanging van de besnijdenis, maar de konsekwentie ervan, haar vervulling en voleinding. De genade van Christus vernietigt de afkomst en het verleden van de door haar verlorene joden nooit. Neen, ze bevestigt die. Daarom mochten naar Paulus' overtuiging onder de joden-christenen allerlei joodse religieuze gebruiken — ook de besnijdenis, blijven voortbestaan. Mits aan Gods genade niet werd tekort gedaan. De joodse afkomst en het joodse verleden waren voor de kinderen Israëls die in Christus waren gaan geloven zo iets als een verborgen adventshistorie! Die kan niet maar die mocht óók niet worden geannuleerd. Men mocht daarom met het het joodse verleden schoon schip maken! Het moest alleen worden geheiligd. Een jood bleef jood ook als hij zich door Gods genade in Christus had laten overwinnen.

* * *

Eenzelfde soort gedragslijn schreef Paulus voorts ook voor aan de heiden-christenen.

In de heiden-christelijke gemeenten hadden de christenen uit de joden meestal grote invloed. Ze werden vaak beschouwd, en ze beschouwden ook zichzelf wel, als een soort super-christenen. Als gevolg daarvan kwam bij de heiden-christenen dikwijls de vraag op: moeten we niet eerst jood worden om ten volle christenen, om in de volle zin van het woord, Gods volk, erfgenamen der belofte te kunnen zijn? Moeten we niet de heilshistorische voorhof van het Oude Verbond doorlopen hebben om geheel en ten volle in het heiligdom van het Nieuwe Verbond te kunnen komen.

Wie zo dacht, verachtte evenwel in feite de leiding Gods van de geschiedenis van zijn kerk en van de volkeren. Want God wilde op zijn tijd ook niet joodse volken, juist als niet-joodse volken, invoegen in de nieuwe mensheid waarvan Jezus Christus het hoofd is. De heiden-christenen die eerst jood wilden worden keerden zich zo tegen Gods voor-nemen om de geheiligde vrucht van alle natien in zijn kerk op te nemen, opdat alle

volken, met wat God hun elk in het bijzonder had geschonken, daarin vertegenwoordigd zouden zijn.

En daarom gold ook voor de heidenen: Niet breken met uw afkomst, niet wegwerken van een nationale geaardheid, geen overgang van de ene historische bepaalde bestaanswijze in een andere. Ook niet proberen de typisch joodse godsdienstigheid op te nemen in uw leven als kinderen van God. Ook voor de heidenen gold het: Geloof in God en in zijn Christus — en blij voortprecies wie je was en blij ook precies wáár je was!

* * *

Met alle kracht voegt Paulus aan deze voorschriften de steeds door hen zo krachtig

gepredikte waarheid toe, dat in de dienst des Heren het besneden zijn of het niet-besneden zijn zonder meer niets betekent! Neen, wat in de verhouding tot God van beslissende betekenis is — dat is het overwonnen worden door zijn genade en het daarna en daarom gaan leven naar zijn geboden.

Dit is de grote opdracht aan de kinderen Gods.

En voorts moeten ze blijven op de plaats, in het werk, in de stand, in het milieu, — het politiek, sociale, kulturele zelfs in zeker opzicht in het godsdienstige milieu — waarin ze waren toen God ze riep.

Dáár moeten en mogen ze zijn kinderen zijn.

C. V.

enigde Staten, Zuid-Afrika waarlijk geen Kerk des Heren meer? Was daar overal het oordeel Gods voltrokken, had de Here Jezus Christus alom het licht van de kandelaar weggenomen? Dat wil er bij mij toch maar moeilijk in. Maar ik moet toch wel aannemen dat de broeders en zusters daar toch niet met negering van het historische kerkvergaderende werk van Christus zómaar, zonder geconstateerd te hebben, dat de kandelaar was weggenomen, „de Kerk hebben geplant”.

Zouden zij dat wél gedaan hebben, dan hebben zij blijk gegeven van gebrek aan echt „kerkelijk besef”, „de kerk niet gezien te hebben” en niet te hebben geweten „hoe men in het Huis Gods moest verkeren”.

Ik beweer allerminst dat het zo is geweest. En tóch: ik kan ook niet geloven dat onze emigrerende broeders daar, alsof de Here daar geen kerk meer had, „de kerk hebben geplant”.

De HEERE is over de kerk, de dochter Zions, soms overgebleven als „een nachthutje in een komkommerhof”, zo eindeloos barmhartig. We moeten weten wat we gaan doen als we naast dat nachthutje een dagverblijf gaan bouwen.

Vacantie.

Er gaat geen jaar voorbij of in onze Gereformeerde bladen komt aan het adres van onze vacatiehoudende kerkleden een opwekking voor ook op de vacatiezondagen „naarstig te komen tot de gemeente Gods”. Daarmee gaat dan gepaard de opwekking de plaats van de vacantie zó te kiezen dat men naar een Gereformeerde kerk kan gaan.

Dat is in orde.

Ook in de vanacantie getrouw ter kerk.

Als er een Gereformeerde kerk in de buurt is, naar de Gereformeerde kerk.

Volkomen mee eens.

En toch zit er in die jaarlijks terugkerende vedmaanwoorden iets, dat bij mij verzet oproept. Het is me wat te schoolmeesterachtig. Met die kwalificatie is van onze onderwijzers niets kwaads gezegd. Maar waarom doet men nu uitgerekend op het punt van de kerkgang in de vacantie zo meesterachtig? We schrijven toch ook niet: Meisjes, óók in de vacantie geen bikini? We zeggen toch al evenmin: Denkt U er om, dat men ook in de vacantie niet klaplopen en liegen en bedriegen moet? Waarom dan alle jaren weer die vermaningen over de kerkgang-in-de-vacantie? Dat weten de mensen toch wel?

Waarom dan, jaar in jaar uit, deze maanwoorden over de kerkgang? En dan: we lezen dergelijke vermaningen soms van de hand van broeders, die zelf naar het buitenland gaan. Geldt de eis dan alleen voor binnenlandse vacantie, de eis de vacantie toch vooral door te brengen daar, waar een vrijgemaakte kerk is? Voor de Gereformeerde „gewone man”?

En als we buitenslands gaan?

Dan zijn er vrijgemaakte mensen, die niet naar de kerk gaan, maar een preek lezen. Prachtig, als er geen gelegenheid tot kerkgang is. Maar anders...? We hoorden van Gereformeerde reisgezelschappen, die altijd onderling kerk houden. Dat kan een weg zijn als de taalbarrière daartoe noopt. Maar anders menen we: naar de kerk. Daarbij kan men harde tegenvallers incasseren, teleurstellingen. Dat is het goede woord. Want de teleurgestelde heeft tenminste gehoopt. En meer dan eens beleefden wij zelf kostelijke verrassingen. En hoorden we het volle evangelie! Eerbied voor „het kerkvergaderende werk van Christus” en het geloof van „de gemeenschap der heiligen” eist dat we ter kerk gaan, ook in den vreemde. En hoe blij zijn ze daar dikwijls, als christenen uit een vreemd land, soms als 'n groot gezelschap, de kerkdienst bezoeken! Dáár mogen we ook wel eens aan denken!

Toen wijlen prof. dr K. Schilder voor zijn promotie studeerde in Erlangen ging hij daar „naarstig” op tot de gemeente Gods, nam er deel aan het Avondmaal. Prof. Veenhof vertelde daar eens van: „En er viel in Erlangen veel te beleven, want ook daar was de kerk!”... „Schilder heeft ook in Erlangen veel schoons beleefd. Zijn naar eenheid hunkerende hart zocht contacten, waar het maar mogelijk was. De kerk verzuimde hij nooit. Hij vierde daar ook Avondmaal. In de Lutherse kerk nam hij brood en wijn geknield in ontvangst. Maar wat hem blijvend greep en ontroerde, dat was de subtiële en grove

Hoe men in het huis Gods moet verkeren

Onder ons wordt nog al eens gesproken en geschreven over „kerkelijk besef”. Sinds de vrijmaking is daarvoor een wat andere zeggwijze in omloop gekomen. Men vraagt niet meer: „Heeft hij kerkelijk besef?”, maar „Ziet hij de kerk?”. Tussen deze beide manieren van spreken doe ik maar geen keus. De Schrift doet ons een betere aan de hand. De apostel Paulus spreekt in de eerste brief aan Timotheus van: „weten hoe men in het Huis Gods moet verkeren”.

Het wil ons voorkomen dat ook onder degenen, die gaarne spreken van „kerkelijk besef” en van de noodzaak dat we „de kerk moeten zien”, soms blijkt, dat zij niet weten, hoe men in het Huis Gods verkeren moet.

Het Huis Gods.

Dat is dat wereldwijde, voor ons onoverzichtbare werk van de Zoon van God, waarover de heidelbergse catechismus zo kostelijk in Zondag 21 spreekt: „Dat de Zoon van God zich uit het ganse menselijke geslacht een gemeente, tot het eeuwige leven uitverkoren, door zijn Geest en Woord, in enigheid des waren geloofs, van het begin der wereld tot aan het einde, vergadert, beschermt en onderhoudt”.

Hij vergadert de kerk.

De Zoon van God.

En voor dat werk van de Zoon van God moeten we diepe eerbied hebben.

We moeten weten, hoe we in Gods Huis moeten verkeren.

We zijn schuldig ons bij de kerk te voegen, aan wat plaats God haar ook gesteld heeft.

Ook als we verhuizen.

Ook als we verhuizen naar het buitenland.

Ook als we met vacantie zijn.

Over dat laatste wil ik iets zeggen.

Wanneer we binnen Nederland verhuizen, is de zaak doorgaans niet zo moeilijk. Practisch kunnen we ons dan altoos wel voegen bij een Gereformeerde Kerk. En het ligt voor de hand dat we dat doen en daartoe een attestatie vragen van de kerkeraad der gemeente waartoe we tot dusver behoorden en ons met die attestatie vervoegen bij de raad der kerk in of bij de woonplaats waar we ons vestigen.

Minder eenvoudig liggen de dingen bij verhuizing naar het buitenland, laat ons zeggen naar Engeland, Duitsland, Frankrijk, België of andere landen. Daar zijn geen kerken, met welke de Gereformeerde Kerken in Nederland correspondentie onderhouden. Wat moet men in zulk een geval doen? Deze gevallen komen minder, veel minder voor. Gelukkig! Maar ze komen voor. En wat moet men in zo'n geval doen? Er zijn hier twee, drie mogelijkheden. Men kan „kerkelijk dakloos” blijven. Of men kan zich ter plaatse, waar men zich vestigt, voegen bij de daar bestaande kerk. Of — dat is de derde mogelijkheid — men kan als men in groepsverband vertrekt of als zich in de loop der jaren een groter aantal leden uit de oude nederlandse kerkgemeenschap daar vestigt, een eigen kerkelijke gemeenschap „institueren”.

De eerste weg werd bijna steévast gevolgd door leden van de oudgereformeerde kerken in Bentheim en Oostfriesland, die zich verder in Duitsland vestigden. Het kwam voor dat bijvoorbeeld iemand — ik kies willekeurige plaatsnamen — die van Veldhausen naar Hannover vertrok, lid bleef van de kerk van Veldhausen en zich in Hannover niet aansloot bij de daar gevestigde evangelische gereformeerde kerk. Soms werd dan een familiebezoek in de oude gemeente zo geregeld

dat men gedurende die tijd daar avondmaal vierde, een kind liet dopen, weer eens contact oefende met de oude kerk, waartoe men practisch alleen op papier behoorde. Zulk een papieren lidmaatschap, een lidmaatschap-in-de-verstrooiing was vroeger in Nederlands-Indië dikwijls de enige mogelijkheid voor Gereformeerden, die in de eenzaamheid woonden. In hun omgeving was soms, óf geen enkele kerk, óf alleen een roomse parochie, óf een afdeling van de Ned. Ind. Staatskerk, waar een zó vrijzinnige prediking was, dat zij zich daarbij niet voegen mochten. Maar in de duitse situatie heb ik mij tegen dat „op zichzelf blijven staan” met een papieren lidmaatschap-in-de-verstrooiing altijd verzet. In die plaatsen was een kerk, een kerk met gebreken en ellendigheden, een kerk, die nooit nadere reformatie had gekend, maar tóch de kerk van Christus. En op grond van o.a. de Nederlandse Geloofsbelijdenis heb ik er altijd voor gepleit: voeg U daarbij. Niet stom en zonder te spreken, maar zo dat ge daar de leden van Christus leert hoe men in Gods Huis moet verkeren.

Deze tweede weg heb ik altoos aanbevolen. De historische situatie, waarin de kerk zich dáár bevindt is vaak en meestal een heel andere dan die van een nederlandse Gereformeerde kerk, die behalve de Grote Reformatie, de afscheiding en de doleantie en de vrijmaking achter de rug heeft en nog heel wat meer. Maar dát maakt nog niet dat die buitenlandse kerk niet de gemeente van Christus aan die plaats zou zijn!

Voor het institueren van een Gereformeerde kerk in de vreemde ben ik vuurbang. De schrik daarvoor heb ik al jaren te pakken. Het dateert uit de tijd dat nederlandse, naar Engeland vertrokken, daar werkzame en woonachtige Nederlanders overwogen aldaar een (nederlandse) Gereformeerde Kerk te stichten. Dr J. van Lonkhuyzen, die meer verstandige dingen gedaan heeft, liet zijn waarschuwend stem horen. Was de Kerk van Christus nog niet in Londen? En indien de Here Christus daar zijn Kerk vergaderde, waarom dan een kerk geïnstitueerd daar, waar zij reeds was? Om de taal? Maar zij kan toch nauwelijks een bezwaar zijn voor mensen, die toch in hun woon- en werkplaats dagelijks die vreemde taal gebruiken? Bovendien zouden de taalmoeilijkheden ook, indien zij er waren, op andere wijze kunnen worden opgelost doordat een engelse kerk in Londen een nederlandse, althans een nederlandse sprekend predikant beriep.

Het is een hele zaak naast de door Christus vergaderde Kerk in een bepaald land een andere te institueren. Dat mag eigenlijk alleen als die bestaande Kerk dermate is verbasterd en afgefallen van Gods Woord, dat gemeenschap met haar duidelijk naar Gods Woord zónde is.

Onze nederlandse emigranten in Canada, Zd.-Afrika, Australië, Tasmanië, Brazilië hebben daar Gereformeerde Kerken gevormd. Daarover oordeel ik niet. De toestanden ter plaatse zijn mij niet genoegzaam bekend. Ze zijn er. En het zijn Kerken des Heren. Maar het klinkt mij toch heus een beetje ongelofelijk in de oren, wanneer ik in de Persschouw van het Gereformeerd Gezinsblad van 11 september als een der vruchten van de vrijmaking lees dat de emigranten van na 1950 in al die gebieden „de Kerk des Heren geplant” hebben. Is dat nu echt waar? Was er in Canada, de Ver-

verwereldlijking, welke alles in de kerk aantastte en krachteloos maakte; dat was het fatale handhaven van de gemeenschap met allen, die ongeacht hun geloof tot de kerk wilden behoren; dat was de weigering om als kerk werkelijk te stáán met het Woord Gods".

Tussen twee haakjes: ondanks deze ernstige ellendigheden scheidde Schilder zich dus in Erlangen niet van de lutherse! — kerk af. Dat was ootmoedig. Hij heeft de kerk daar aanvaard in haar historische situatie en zich nederig gevoegd achter Hem, Die in Erlangen de kerk vergadert. Leerzaam is ook wat prof. Veenhof citeert uit een brief uit die dagen: „Ik zie elke zondag de oude Zahn (92 jr) in de kerk. Ik zie hem bidden, zingen, de 12 art. opzeggen en ik voel de wijde kracht van het christelijk geloof. (vetgedr. van mij, G. V.). Ik zie Bachmann, Althaus, Proksch en heb alle 3 horen preken. Proksch was de beste". Hij hoorde Von Bodelschwingh, de zoon van de beroemde; de man van Bethel, „die heeft — zo staat het in een van zijn brieven — me weer geleerd dat alles mooi is, en dat je maar moet denken aan dat joggie van Bethel — je weet wel bij Bielefeld — dat blind was, en van de 10 vingers maar één vinger met gevoel had, en die nu hartelijk blij was, dat hij op de idee gekomen was, uit de vuilnisbakken Bethels kurken en postzegels te zoeken. Hij kon voelen of ze beschadigd waren, of niet, sorteerte ze, kreeg er geld voor en dankte God voor de kans die hem gegeven was om te werken en een deel te zijn van het geheel... Bodelschwingh was fijn. De geest van Gunning, maar mannelijker. Je voelt je bij zo'n kerel weer een nieteling en een ondankbaar sujet".

Als je uit de pen van K. S. deze dingen leest dan kun je temidden van heel wat symptomen van kerkisme weer adem halen....

De citaten zijn leerzaam.

De Gereformeerde Schilder vierde, geknield, avondmaal in een Lutherse kerk. En ergerde zich niet aan het hardop gemeenschappelijk bidden van het Onze Vader, noch aan het hardop samen belijden van het geloof. Al evenmin aan een „verhaaltje" in de preek als dat over dat joggie in Bethel. Waardeerde de ethische Gunning van Pniël en de lutherse Von Bodelschwingh. Hij vertelde mij na zijn laatste Amerikaanse reis van een bezoek aan een kerkdienst in Londen over een jongenskoor, dat hij daar, in de kerkdienst had gehoord. Toen ik hem vroeg: „Is zo'n koor in de kerk zonde?", maakte hij een afwerend gebaar....

Het „lopen".

We lazten deze vermaning bovendien soms uit de pen of hoorden de instemming van lieden, die nota bene in hun eigen woonplaats en dus niet in de vacante, nalaten te doen wat zij van anderen eisen. We denken aan lopers. Aan nalopers en ontlopers. Wij weten dat ook dat voorkomt. Terwijl men roemt op de tot reformatie gebrachte kerk en in het werk des HEEREN in hare vrijmaking, heeft het alle schijn dat het met die reformatie en die vrijmaking toch ook niet zo bijster gesteld is. In grotere gemeenten komt het voor dat leden onzer kerken naarstig de ene dominee ontlopen om de andere na te lopen. En de predikanten, die door de een worden ontlopen worden door de ander nagelopen. En in kleinere gemeenten komt het voor dat men naar een ander dorp trekt om elders een zegen te halen. Uitzonderingen? Dat zal wel waar zijn, maar het gebeurt. Ook door broeders, die anders zo precies weten wat „de kerkelijke weg" is. En de oorzaak? Is het valse leer? Het ontlopen van wolven in de schaapskooi des Heren? Als dat het geval was, waarom dan niet „de kerkelijke weg" bewandeld? Een aanklacht ingediend? De strijd, maar dan in de kerkelijke weg, aangeboden? Maar de zaak ligt anders. Men ontloopt die bepaalde dominee niet, omdat hij Gods Woord niet brengt, maar omdat hij op de kansel niet ijvert voor het Gereformeerd Gezinsblad, de Gereformeerde school, de Gereformeerde politieke en maatschappelijke organisaties, of omdat hij — wat ik niet verdedig!! — niet kan nalaten steken onder water in die richting te geven. En het omgekeerde komt ook voor. Dat men dominees ontloopt, die op de preekstoel wél in die richting ijveren. Hier mogen in de eerste plaats alle dominees zichzelf beproeven. Of zij wel waarlijk niet de bovendienzende mening van mensen prediken, maar des HEEREN Woord, de mening des Geestes. Niet meer, niet min-

der. Maar als wij, terecht, nog altijd bezwaard zijn over de schorsing en afzetting van ambtsdragers, die in de toenmalige situatie van het kerkelijk leven trouw waren, laten we dan toezien, dat we niet op eigen houtje en door een allerindividueelst oordeel mannen, die in de kerk het Woord bedienen, in een wel zeer onkerkelijke weg hun conge geven. Zo wordt de vrede der kerk, de enigheid des gelóófs niet gediend.

Men moet weten, hoe men in het Huis Gods moet verkeren. De kerk is niet ons huis. Zij is Gods Huis. Zij is niet een sectarisch gezelschap van gelijkgezinden, geen vereniging van mensen tot beoefening van een bepaald type van godsdienstigheid. Zij is Gods Huis. En daarom moet zij al onze liefde hebben. Ook ons geduld. De HEERE is zo lankmoedig over ons allen. Hij ontfermt zich. En — tenzij zij zijn Woord verlaat en zijn bestraffingen achter haar rug werpt — Hij heeft haar, ook in al haar ellendigheden lief. Als wij ten

avondmaal gaan, dan belijden wij allen, „dat wij nog zoveel gebreken en ellendigheden in ons bevinden: dat wij geen volkómen geloof hebben, dat wij ons met zúlk een ijver om God te dienen, niet begeven als wij schuldig zijn; dat wij dagelijks met de zwakheid van ons geloof en de boze lusten van ons vlees te strijden hebben...". Maar waarom zijn we dan vaak zo ongeduldig, hard, hautain tegenover onze broeders? Neen, de critiek behoeft niet te zwijgen. Ook dit artikel bedoelt critiek te oefenen. Maar het gaat om de kerk, om „het kerkvergaderende werk van Christus", dus om zijn werk. En we mogen wel toezien dat we dat werk van Hem, in en buiten vacante, in Nederland en daarbuiten, niet verstoren. Niet haastig en hautain oordelen en veroordelen. Maar met goede voorzichtigheid. Daartoe wil dit artikel een bijdrage zijn.

G. Visee.

Italiaanse impressies

Het politieke aspect van Italië. Hierbij gaat het er niet om te spreken over de politieke partijen, hun aspiraties, hun organisatie. Daarvan heb ik niet meer dan algemene kennis. Interessant is wat de politieke filosofie is, hoe de Italiaan de politiek beschouwt. We zijn geneigd in dit opzicht te denken aan Italië als het overwegend Roomse land, met een sterke Socialistisch-Communistische minderheid. De lange regering van de Christen-Democratische Partij onder de Gasperi, Einaudi, Vanoni en Fanfani geeft zeker wel aanleiding tot deze gedachte. Maar onder deze oppervlakte schuilen, ook door de partijen heen, stromen en tegenstromen, die gereflecteerd worden in de opvattingen van de mensen.

In het nu volgende wil ik beslist niet ontkennen dat de huidige partijorganisatie geheel afwijkt van de Italiaanse mentaliteit. En nog minder dat bijvoorbeeld, gegeven de omstandigheden, een partij als de Christen-Democraten gemist kan worden. Integendeel brengt zij het zo hoog nodige element van stabiliteit in de politieke constellatie.

Maar de politieke antithese loopt daarginds veeleer langs de breuklijn dictatuur-anarchisme, of iets minder ongunstig gesteld, langs de tegenstelling universeel heerser en partiële belangengroepen. De democratie is een tere plant en gaat ook in klassiek democratische landen als Nederland, Engeland en de U.S.A. onder invloed van het groepsanarchisme achteruit. In Italië is ze echter praktisch niet bestaand en ze past m.i. niet in de politieke filosofie van dit volk. Daaraan is de geschiedenis van het politieke denken niet vreemd. Enkele voorbeelden: Macchiavelli had er steeds de nadruk op gelegd dat in het leven van de naties opgang en neergang elkaar afwisselen. „De staten leven onder voortdurende afwisseling van orde naar wanorde en van wanorde naar orde. De natuur staat het de aangelegenheden van de mensen niet toe, stil te staan. Hebben zij dus de hoogst mogelijke graad van volkomenheid bereikt, zijn zij dus niet meer in staat verder te stijgen, dan moeten zij met natuurwetmatige noodzakelijkheid dalen". En ook omgekeerd. De opgang van de natie, haar eenwording, integratie en perfectie is echter geen zaak die aan het natuurlijk verloop der dingen kan worden overgelaten. Het ontstaan van de natie is een daad van doelbewuste activiteit van de mens in de geschiedenis. Een sterke man — virtuoos — of doelbewuste groep maakt door daden de staat groot: Il Principe, de vorst, leider of bestuurder geeft richting aan de ontwikkeling en bewaart de staat en de natie zolang als hij in staat is zich aan de wisselende omstandigheden aan te passen. Zijn deugd (virtu) bestaat daarin dat hij de beschikkingen van het lot (de Fortuna) voor blijft en de baas blijft. De goede regeerder bestuurt echter niet met willekeur, want het leven is kort en z'n werk zou ongedaan gemaakt kunnen worden. „Rijken die alleen van de kracht van een mens leven, hebben weinig duurzaamheid". Het land heeft ordening en wetgeving nodig. „Het belangrijkste fundament van alle staten — de oude, de nieuwe, de gemengde — zijn goede wetten en goede wapens. Goede wetten zijn er slechts daar,

waar goede wapens zijn. Waar goede wapens zijn, moeten de wetten goed zijn".

In deze — uiteraard te korte samenvatting — ligt de gehele Italiaanse politieke filosofie tot en met Mussolini als in een nutshell besloten.

Er is de naturalistisch-historische visie van op- en neergang. Er is de nadruk op de daad van de élite die de staat formeert, welke wederom de natie constitueert. De opportunistische aanpassing wordt geschilderd en de noodzaak van een wettelijke en sociale orde, voortvloeiend uit de autoriteit van de staat, die over macht moet beschikken.

Dezelfde concepties — maar minder op het politieke vlak uitgewerkt als bij Macchiavelli — komen we tegen bij de twee grote Napolitaanse filosofen Vico en Croce. De eerste, een achttiende eeuwse criticus van het Rationalisme, had als basisformule dat „waarheid daad is". Daarmee bedoelde Vico dat we slechts datgene kunnen kennen en er de waarheid van kunnen beoordelen, wat we kunnen doen of maken. Waarheid is dan praktisch hetzelfde als de feiten, die ons uit de natuur duidelijk worden door waarneming en experiment. De natuur is echter niet perfect kenbaar, hoewel zij werkelijk is. Het werkelijke én het perfect kenbare ligt in de geschiedenis. De historicus kan de algemene wetten van het historisch proces ontdekken, het verleden verklaren en voorspellen hoe — in grote lijnen — het verloop in de toekomst zal zijn. De lotgevallen van de mensen, gedragen zich cyclisch: zoals de eb en vloed opkomen en aftrekken, gaan de zaken van de mens op en neer. De staat en het maatschappelijk organisme ontstaan niet door een maatschappelijk verdrag zoals de Rationalisten beweerden, maar door de invloed uitgaande van menselijke wezens, die de levensomstandigheden vormen. Door het doen ontstaat de samenleving, de menselijke beschaving, die we als natuurlijk en dus waar aanvaarden.

De lijn van Macchiavelli's politieke filosofie wordt door Vico doorgetrokken en vindt haar culminatie in onze tijd bij Croce en Gentile en vooral: Mussolini. Natuurlijk zijn er additionele facetten bij de laatsten te bespeuren. De accenten liggen wel eens wat anders: oversimplificatie is onjuist, maar in dit bestek kunnen de bijkomende invloeden moeilijk aangewezen worden.

Benedetto Croce was een bijzonder invloedrijke figuur in het Italiaanse leven van de laatste halve eeuw. Minister van opvoeding voor Mussolini's opkomst, opponent van het Fascisme, lange tijd redacteur van het blad *La Critica*, de grand-old-man in het Italiaanse na-oorlogse beeld, zoals Bertrand Russell dat in Engeland is. Letterkunde, geschiedenis én filosofie, dat waren de terreinen die hij beheerste zoals weinig anderen. Hier zijn slechts twee fundamentele kenmerken van Croce's denken aan te geven: ten eerste zijn overname van Vico's verum factum: kennis en waarheid reiken zo ver als de feiten ons toestaan. Er is de onmiddellijke waarneming, ondervinding of intuïtie en de vorming van algemene begrippen uit deze ervaringen. Beide worden gelimiteerd door de verum factum regel en zijn het resultaat van gees-

telijke activiteit. Dit is alles wat van Croce's idealisme overblijft en moet dus wel onderscheiden worden van het idealisme in de gangbare zin.

De geschiedenis is nu de studie van menselijke activiteit, van de geest in de diepste zin van het woord en is met filosofie gelijk te stellen. De filosofie daalt af van het plateau der abstracte en metaphysische overwegingen en geschiedenis stijgt boven het verzamelen van feiten en kronieken uit. De combinatie van beiden produceert een filosofische geschiedenis, die zich uitstrekt tot in ieder oordeel, ook over het huidige gebeuren: „het is niet genoeg te zeggen dat geschiedenis is geschiedkundig oordeel; het is noodzakelijk eraan toe te voegen dat ieder oordeel een historisch oordeel is, of heel eenvoudig, geschiedenis”. En dan: „historisch oordeel is niet een verscheidenheid van kennis, maar is de kennis zelf; het is de vorm die volledig het veld van de kennis opvult en uitput, geen ruimte voor iets anders overlappend”. (La storia come pensiero e come azione, 1938). Wanneer men dus Italië bestudeert, is het niet voldoende feiten, gegevens, kronieken etc. op te zoeken, maar dient men het land te kenmerken met een begrip en men zegt dat het een Fascistische staat was. Dit begrip of predikaat vereist ontleiding en verklaring. Hierbij stuitte Croce op de idee van de verheerlijking van de staat in het Fascisme, tot uiting komend in de slogan: „Alles voor de staat; niets tegen de staat; niets buiten de staat”. Deze staatstheorie was afkomstig van Giovanni Gentile, een professor die Mussolini van ideeën moest voorzien. Croce was het reeds lang voor de komst van het Fascisme met Gentile oneens en z'n ingeworteld verzet tegen gezag, en institutionele orde (hij heeft bijv. steeds de universiteit gemeden en had er weinig respect voor, iets wat hij ook met Russell gemeen heeft) verklaren z'n oppositie tegen het Fascisme. Deze reactie is puur Italiaans: eerbare burgers hebben weinig goede woorden over voor de staat en nog minder van hun goede lides: belastingontduiking is even gewoon als de kleine Fiats en een stipt betaler even uitzonderlijk als een Alfa Romeo.

Maar Croce en het Fascisme staan onder dezelfde boog van naturalisme, activisme en opportunistische limitering van de waarheid als Macchiavelli en Vico.⁸⁾ Zij scheiden, omdat de een de persoonlijkheid van het individu op de voorgrond stelt, de ander de staat. Samengevat: de Italiaanse politieke filosofie loopt in de groeven van naturalisme en activisme; de dingen verlopen zoals in het natuurlijk gebeuren besloten ligt; strijden voor idealen en dogma's heeft weinig zin; men handele om iets tot stand te brengen; geslaagd handelen verschaft kennis en macht en bestempelt de onderneming met het epitheton der — altijd relatieve — waarheid.

Dit zgn. politieke realisme, opgepoetst met hoogdravende bejubelingen van gemeenschap, natie en religie en denigrerende veroordelingen van vrijheid en democratie, was de Fascistische versie van lang gangbare Italiaanse gedachten.⁹⁾ Daarom ook is met de dood van Mussolini het Fascisme niet uitgestorven. De grond was rijp voor deze stroming toen sociaal-economische omstandigheden tot verandering van politiek bestel drongen. Het Fascisme bestreed klassen-anarchie, werkloosheid en corruptie. De autostrada's, drooggelegde moerassen, monumentale gebouwen, maar ook de syndicalistische geest van werkgevers- en werknemers-verenigingen herinneren er aan. De florissante economische omstandigheden maskeren thans de gevaarlijke uitingen van de naturalistisch-activistische politieke filosofie. De welvaart heeft andere bezigheden verschaft dan de straatterror van de bruinhemden. Enkele markante figuren als De Gasperi en Einaudi hebben, tezamen met de grote en goed georganiseerde Christen-Democratische partij voor een zekere mate van stabiliteit gezorgd. Toch is de spanning tussen belangengroepen en individueel handelen enerzijds en gemeenschaps- en staatsbelang anderzijds te groot om van een gezond en duurzaam evenwicht te spreken. Humanisatie en anarchisme zijn twee op Italië toepasselijke termen. (Dr van Egeraat). Zij liggen er ook vlak naast elkaar. In de politiek valt het accent meer op het tweede dan op het eerste. Wij hebben de neiging, ook in verband met de politieke consequenties van de Euromarkt, de Franse en Duitse naties zeer kritisch te bezien. We verwachten uit deze landen noch

veel politieke stabiliteit, noch een gewortelde democratische gezindheid, noch een genormeerde idee van vrijheid. Helaas geldt hetzelfde van de derde grote partner, Italië. Het is een land en volk, hoog te schatten wegens haar cultuur, en lief te hebben wegens haar natuur. Maar het torst de geestelijke last van eeuwenlang heidendom en semi-Christendom.

H. W. de Jong.

⁸⁾ Ondanks kritiek op Macchiavelli die de mens „degradeerd tot een homopoliticus”, zegt

Croce: „De harde leer van de Macchiavellianen is de enige wetenschappelijke theorie van de politiek gebleken; in de politieke wereld is het de waarheid”. Political Truth and Popular Myths, no 10 in: My Philosophy and other essays on the moral and political problems of our Time. London, 1949. Allen en Unwin Ltd.

⁹⁾ „En ofschoon de Fascistische „filosofie” in veel opzichten synthetisch en ad hoc was, was zij voornamelijk samengesteld uit elementen die reeds lang gangbaar waren en niet slechts de emotionele kracht van de familiariteit hadden maar van hartstochtelijk vooroordeel...”. G. H. Sabine, A. History of Political Theory, London, 1952, Third Ed., pag. 710.

Ook een vraag

Nog maar nauwelijks was prof. Veenhof met zijn serie „Spanningen in de kerk” begonnen, of Ds van Houdt vroeg hem op bepaalde punten man en paard te noemen. De professor heeft dat ook beloofd.

Hier spreekt de wil over en weer om niet om de moeilijkheden heen te draaien, maar ruiterlijk voor de dag te komen.

Naar aanleiding van het Gezinsblad van 8 augustus '61 wilde ik op dezelfde manier een vraag stellen. Ds Meijerink bespreekt daar een evangelisatieboekje. Daarin worden de, reeds gewone, hoge getallen voor de ouderdom van aarde en mensheid genoemd. Ds M. vindt, dat hier de resultaten van „de” wetenschap klakkeloos worden aanvaard. Wat naar zijn mening zo'n wonder niet is, wanneer de Oudestraat-professor Koole beweert, dat de historie van Genesis een totaal ander karakter heeft dan exact-wetenschappelijk.

In hetzelfde nummer wordt in het hoofdartikel een exact beeld geschilderd van de jungle in ons vaderland „duizenden jaren” geleden. Dat kan betekenen 3000, maar net zo goed nog twee nullen onderstellen.

Een poos geleden werd een rede van Dr Smits voor de Gereformeerde H.B.S. in Groningen zo verslagen, dat naar zijn mening de dagen van Genesis „exact” waren. De lezer geliefde te concluderen: van 24 uur.

Daarmee zijn we bij de voorlichting gekomen. Op school en in de krant.

Dr v. d. Waal, Pretoria, heeft onlangs in een lezenswaardig artikel in „de REFORMATIE”, no 36 van deze jaargang, de fondantachtige Hollywood opvatting van vele Gereformeerden omtrent het Paradijs gewraakt: daar weidde de tijger niet met het lam, maar at men en werd gegeten. In deze trant van Dr v. d. Waal zou ik nu willen vragen: zit achter die vlotte afwijzing door ds Meijerink toch misschien een Neurenberger-blokken-doos opvatting van de schepping? Alles ineens kant en klaar.

Ik vraag dat hierom. Wanneer de middelbare scholier over deze stof hoort en leert, geschiedenis van de aardkorst, de ontplooiing van het leven. De gevonden gegevens zijn door „de” wetenschap bewerkt. Waarbij ze o.m. dit principe gebruikten, dat de wetten voor de kosmos van nu óók reeds in de oude tijden golden. Dus dat de structuur van de schepping ongewijzigd is gebleven. Zo krijgt hij een „ordelijk” geheel voor zich. De den ze een beeld vormen. Zo kwamen ze ook tot de hoge getallen. Die ze ook werkelijk wel getoetst hebben en daardoor nog aannemelijker hebben gemaakt.

Ook Christen-onderzoekers aanvaarden hoge getallen. Dat maakt mij voorzichtig. Dat doen ze stellig niet maar zo! — Daarom vraag ik op mijn beurt, d.w.z. ná het artikel van Dr van de Waal: kan een verkeerde traditie de oorzaak zijn, dat bij ons zo gemakkelijk deze resultaten van serieuze mannen van wetenschap worden verworpen?

En verwerpen we dat, dan moeten we toch iets méér stellen dan een simpel: we mogen en kunnen niet. Want het gevonden materiaal vraagt ook ons een antwoord.

Moeten we dan poneren: de gevonden orde in het materiaal is maar een verzinsel? Of dat het ongeoorloofd is op grond van de thans geldende wetten terug te concluderen naar vroeger? Dit dan doordat de structuur van het heelal veranderd zou zijn.

Het eerste gelooft niemand. En waar staven we het tweede mee? Dat de HERE Zijn wetten voor de kosmos veranderde?

Misschien wil Ds Meijerink zijn overtuiging, die hem zo stellig schrijven doet, eens nader ontvouwen? Ik ben zeer belangstellend

naar zijn argumenten. Want het materiaal overtuigt Christen-geologen en -biologen: er is ontplooiing geweest en die heeft werkelijk „duizenden jaren” geduurd. „Wij” doen dat met een a priori af. Maar na Dr v. d. Waals stuk mogen we ons wel eens te meer afvragen, of dat a priori wel houdbaar is.

Bij jonge mensen is er reeds ontzettend veel verwarring door gesticht. Ik hoop zeer, dat Ds Meijerink even bereidwillig is als prof. Veenhof.

A. P. Muys.

BOEKBESPREKING

Boekbespreking van Gerard Walschap's NIEUW DEPS, voor de N.C.R.V.-microfoon op 18 september 1961

Wanneer iemand een geboren en geoefend verteller is, die bovendien beschikt over een ruime en praktische mensenkennis dan kan zo iemand zich verzekerd weten van een op zijn minst welwillend gehoor. Zulks is reeds jaren lang de Vlaamse schrijver Gerard Walschap overvloedig gebleken. Daarheen verwijst ook de uitgever op de omslag van deze nieuwe roman: „Na het succes van „Houtekiet”, nu reeds een klassiek Vlaams boek én Walschap's meesterwerk genoemd, verschijnt thans „Nieuw Deps”. Voor de tien-duizenden lezers van „Houtekiet” is dit een hernieuwde kennismaking met het Vlaamse dorpje Deps en zijn merkwaardige bewoners”.

En de schrijver zelf geeft zijn geesteskind dit voorwoord mee: „Over de Houtekieten met orde vertellen kan niemand. Ge kunt de stam van een boom beschrijven, dat hebben we gedaan in ons boek van Jan. Ge kunt de wortelen uitgraven, maar dan blijven er altijd veel meer zitten, de diepste, die waarmee hij zich voedt. Ge kunt in grote trekken te naaste bij de kroon beschrijven, de afzonderlijke takken niet. Toch zullen we dat beproeven met Jacob, de oudste zoon van Jan. Het zal een gedacht geven van de andere takken, van geheel de kroon en van 't een en 't ander dat er onder opschiet uit een afgefallen eikel”.

Vragen wij ons thans af, of de schrijver in deze opzet geslaagd is, dan moet het antwoord ontkennend luiden. Zeker, het begin van het boek handelt voornamelijk over Jacob, de belangrijkste tak van de kroon. En tegen het einde komt deze Jacob wat meer uit de grondverf en blijkt hij toch de werkelijke hoofdpersoon van dit boek te wezen. Maar daartussen in liggen vele bladzijden, welke er uitzien als een lange en omslachtige kroniek van vele takjes, twijgjes en blaadjes, zodat de lezer in de wirwar van de kruin amper meer weg weet. De geboren verteller is wel wat al te veel op zijn praatstoel blijven zitten en de mensenkenner kan het niet nalaten de lezers te vermoeien met overbodige verhandelingen over op zichzelf zeker interessante, maar in het totaalbeeld te verwaarlozen, figuren en gebeurtenissen.

Deze nieuwe roman van Walschap ontleent onzes inziens minder zijn waarde aan de daarin optredende personen dan aan de geschiedenis van de opbouw van een nieuwe industrie. Het boek is dan ook belangwekkender uit sociologisch dan uit psychologisch oogpunt. Wij kennen ook in ons vaderland — helaas niet in romanvorm — boeiende historien betreffende de vestiging en de uitgroei van handels- en productiebedrijven. Wij kennen de verhalen omtrent de lompenhandelaar, die een wereldconcern op textiel-

gebied grondvestte, van een klompenmaker, die zelf de ijzeren krammen voor gebroken klompen ging vervaardigen en daarmee de stoot gaf voor de oprichting van een gieterij.

Welnu, op soortgelijke wijze vond de groep vrijbuiters, welke zich in Deps vestigde, de overgang van ontginning van woeste gronden naar het industriële tijdperk. Jacob, de zoon van Jan blijft niet lang bij zijn vader in de leer, damt eigenmachtig een waterloop af en legt daarmee in letterlijke en figuurlijke zin het fundament voor een zich weldra in allerlei richtingen uitbreidend bedrijf.

Hij voert een vooruitstrevend beleid op het gebied van beloning en woningbouw en verzekert zich daardoor van de solidariteit van medewerkers en arbeiders. Een enkeling, die eens wederspanning is, wordt op hardhandige wijze aan het gezag van de directeur herinnerd, één maal zelfs met dodelijke afloop.

Ook met het opkomende socialisme weet deze despoot wel raad: de arbeiders krijgen méér dan zij vragen en de toevallige woordvoerder vangt een klap op, welke hem blijvende invaliditeit bezorgt. U hebt het al gehoord: dit is een rauw boek van harde karakters, die zich koste wat het kost een weg banen naar gewin en succes.

Elke opbouw eist, evenals elke neergang, slachtoffers, en van dezulke is deze roman vol. Onwillekeurig denkt men bij het lezen van deze verhalen aan het boek der Openbaringen, waarin wordt verhaald van het grote Babylon, dat allerlei kostbaarheden verhandelt, waaronder zielen van mensen. Mensenlevens zijn er mee gemoeid wanneer iets groots tot stand wordt gebracht en het is de grootheid van Walschap's levenskijk dat hij de slachtoffers zowel bij de overwonnenen als bij de overwinnaars weet te zoeken en aan te wijzen.

Jacob, de hoofdpersoon, een man die niet alleen uit onwennigheid maar ook uit gewoonte zwijgend door het leven gaat, is ondanks zijn maatschappelijk welslagen een onbegrepen en daardoor ongelukkige figuur. Ogluikend staat hij toe, dat zijn echtgenote zich met zakenrelaties en medewerkers afgeeft, zogenaamd om deze te binden aan het stormachtig groeiende bedrijf. Zijn halfbroer Batist gaat geen huwelijk aan om zich geheel aan het personeelsbeleid en aan zijn eigen filosofieer daarover te kunnen wijden. En dan is daar Jeske Titeca, een vanwege haar bekwaamheid met veel verantwoordelijkheid belaste kantoorkracht, die a.h.w. getrouwd is met de zaak. Daardoor kan zij niet genoeg van een man houden en het geluk blijft haar ontzegd om één met de schepping in bloemen en bloed te paren en te baren. Op gevorderde leeftijd krijgt zij een tien jaar jongere, enigszins mismaakte hulpklerk als bruidegom toegewezen, een man die zijn leven lang haar ondergeschikte blijft.

En daarmee hebben wij het hoofdje „Liefde” uit onze titel reeds grotendeels gehad. Liefde heeft in dit milieu hoofdzakelijk twee verschijningsvormen: ten eerste een volkomen onsentimentele genegenheid voor het dagelijkse werk, ten tweede de vleselijke lust, welke ondanks bindende verplichtingen vrij wil zijn en blijven in de keuze.

Met de andere van de drie grote drijfkrachten in des mensen leven, n.l. het loon is het al evenzeer tamelijk simpel gesteld: deze mensen werken van hoog tot laag om het geld, om de eer, om het aanzien, om de macht en om de invloed. In het onderkennen en beschrijven van deze drijfkracht is Walschap o.i. op zijn best. Hij heeft een fijne neus voor het opsporen van de motieven welke de mensen tot daden bewegen en op dit gebied tekent hij met een enkel trekje een hele persoon en zelfs een hele gemeenschap. Luistert U maar:

„De Houtekiets deden hun volk harder en langer werken dan de anderen, behandelde hen minder menselijk, betaalden slechter, namen groter winst, stalen zich rapper rijk en werden om dat alles meer geëerd en geprezen”.

De verklaring daarvoor is dat de arbeiders hun directeur blijven beschouwen als één der hunnen. „Zonder hem — zegt de auteur — waren Deps en Nieuw Deps in drie generaties te klein geworden en hadden moeten honger lijden of emigreren. Hij heeft gezegd: Werkt en vermenigvuldigt U gerust nog maar wat, de zoon zal het altijd beter hebben dan de vader”.

Wie dit laatste weet te hanteren: „De zoon zal het altijd beter hebben dan de vader”, die

staat sterk en maakt zich sterk. Want hij combineert de motieven loon en ouderliefde en krijgt daarmee haast altijd het volk op zijn hand. Hier hebben wij meteen de derde drijfkracht: de leer.

Wie het werk van Walschap kent, kan weten dat hij reeds vóór de laatste oorlog afscheid nam van de leer van het kerkinstituut van Rome en deze beslissende stap verdedigde in zijn brochure: „Vaarwel dan...”. Walschap's romanhelden voeren dit programma, waarbij de vrijheidsgedachte voorop staat, uit.

De stichter van Deps, Jan Houtekiet, gedroeg zich als een moderne Lamech in Vlaanderen. Slechts uit overwegingen van zelfhandhaving pakte hij aan met gezagsdragers. Zo bouwde hij voor de pastoor een kerk en sloot hij met de grafelijke ambachtsheer een voordelige pachtvereenkomst. Zijn zoon zet deze politiek voort en aan het eind van het boek zetelt hij op het kasteel van de verarmde edelman. De adel keert terug tot het volk, het volk gaat tot hem op. Ook in deze bijzonderheden is deze roman uit maatschappelijk oogpunt bezien zeer interessant. En de naar volledigheid strevende schrijver duidt aan, dat de gemeenschap van Deps en Nieuw Deps inmiddels reeds een derde fase van ontwikkeling is ingegaan:

De grootvader was een onontwikkeld natuurtaent, de vader een stoere autodidact, de man die thans het industrieconcern bestuurt is een bescheiden en rechtschapen doctor in de rechten. Resumerende zijn wij van mening, dat Walschap alleen reeds onze waardering verdient voor de wijze waarop hij een in onze letterkunde veel te weinig voorkomend maatschappelijk thema heeft gesteld en uitgewerkt. De drie drijfkrachten heeft hij opgespoord en gestalte gegeven. Zijn meesterschap als auteur en mensenkenner bewijst hij op menige bladzijde. Maar omdat hij uitgaat van een leer, welke de zichzelf bepalende mens in het middelpunt stelt, wordt ook de visie op loon en op liefde scheefgetrokken. De schrijver geeft er geen blijk van de leer van de vrije genade lief te hebben en daardoor is er nergens sprake van het loon, dat de getrouwe dienstknecht zal ontvangen. Daardoor ook komt hij er niet aan toe de liefde te zien als dienst aan de naaste en als de vervulling van de wet. Deze roman van een opbouw demonstreert ons telkens weer, dat de schepping schatplichtig is aan de vergankelijkheid. Doch van een voldane schuld wordt niet gerept. Zodat ook het genot van dit boek vermengd wordt met droefheid.

Rotterdam.

P. A. Hekstra.

INGEZONDEN

„ATOOMBOM”

Eén mijner vrienden heeft mijn aandacht gevraagd voor het artikel Christenen en de atoombom, dat in Opbouw van 8 september jl. is verschenen. Daar er het cijfer I boven stond, had het de vorm van een te vervolgen bijdrage. Misschien echter moest het vervolg een antwoord zijn. Mag ik dit dan éénmaal proberen, dus niet met de mogelijkheid tot verlengen der discussie. Dat zou voor dit geval om vele redenen ook niet wenselijk zijn.

De schrijver van het artikel maakt onderscheid tussen het dragen der wapenen door politie en het oorlog voeren. Onderscheid, terecht. Maar zo ooit, scheiding is hier stellig onmogelijk. Hetgeen licht valt in te zien. Welke taak zou er voor politiebescherming van orde en veiligheid overblijven als die gevoeglijk elk ogenblik van buiten af kan worden weggenomen?

Hij wijst voorts — in het gevolg van eerbiedwaardige getuigenissen — naar het alle perken van rechtshandhaving te buiten gaand karakter van bijna alle historische oorlogen. En heeft daarin gelijk. Maar: wat kan men anders verwachten van de mens? Wat kan men verwachten van die mens, aan wie God een staat moest schenken om althans het ergste af te remmen? Dat hij die staat vlot zou gaan misbruiken, ligt voor de christen toch wel binnen zicht.

Doch dan komt het eigenlijke punt, heden in geding: het karakter der moderne wapenen, en wat de christen daarvan nu moet zeggen in het aangezicht van het evangelie der liefde. De vijand wordt snel als misdadi-

ger afgeschilderd, aldus de — mij onbekende — schrijver der bijdrage, en kan dat voor ons een geldige rechtvaardiging zijn om tot een atoom-vernietigingskrijg bij te dragen?

Nu komt het tegenwoordig vaker voor, dat men tot het voeren van een betoog in deze materie allereerst abstraheert van de hedendaagse concrete toestand. Die methode is stellig niet altijd verwerpelijk. Het kan de objectiviteit in de vorming van ons inzicht ten goede komen. Daarna kan men het concrete geval eerlijker onder ogen zien. Maar als thans het concrete geval een „grenssituatie” mocht inhouden? Iets waartoe men bij het spreken over het uitzonderlijk karakter der middelen gaarne neigt, maar dat men dan voorbijziet als het gaat over datgene waartegen die middelen gebruikt zouden moeten worden.

Bij het lezen van in deze vorm gegoten betogen komt men er toe, zich twee dingen af te vragen.

Het eerste is, of de spreker of schrijver nog bewust de nazi-tijd heeft meegemaakt. Ouderen kunnen zich even weinig indenken dat men daarvan niet weet als jongeren er in feite zich een begrip van kunnen vormen. Daar is nu eenmaal weinig aan te doen en de oudere loopt bovendien nog het gevaar, van de ander de wedervraag te krijgen, of zijn geestesgesteldheid bij die herinneringen wel deugt.

Het andere is evenwel ingrijpender. Zijn wij er wel genoeg van doordrongen, dat de penetratie van het filiaal der hel, dat zich communisme noemt, zo methodisch geschiedt, dat de werktuigen van die penetratie zelf niet weten, door wie en waartoe zij worden gebezigd? Dat het controlesysteem daarvan zelf volstrekt oncontroleerbaar is behalve voor de centraalste organen er van? Dat deze penetratie zich volkomen aanpast aan het milieu waar het binnendringt, zijn gedachtenwereld assimileert, zijn taal spreekt, en ten behoeve van eigen doelstellingen laat spreken door mensen, die zelf in volkomen eerlijkheid tot dat milieu behoren? Weten wij dat?

En menen wij, dat de Opbouw-vleugel van een zeker deel van Nederlands gereformeerde volk daarvan vrij zou lopen? Dat de vijand het niet de moeite waard zou achten, binnen zulk een eerlijk gelovig volksdeel binnen te dringen en met juist dit volksdeel zeer toesprekende middelen zijn kracht innerlijk te ondermijnen. Hij heeft geen slechte leermeester in het rijk der duisternis en staat noch moreel noch intellectueel voor iets wat ook. Laten wij maar voorzichtig zijn in onze goed bedoelde naïeviteit.

Is deze vijand — heden — een misdadiger? Er is slechts één antwoord mogelijk. Hij vertoont het uiterste van ongerechtigheid dat in de wereldgeschiedenis integraal tot heden is vertoond.

Als ooit het woord van Romeinen 13 in volle geldigheid treedt, zou het dan niet juist hier zijn en nu?

De vijand weet het en daarom valt hij op het bij ons sterkste punt aan. Daarna kan hij gemakkelijk verder komen.

En die volkomen vernietiging door de moderne techniek dan?

Nu moet men eerst eens inlichtingen gaan inwinnen. Misschien krijgen wij er binnenkort enige van overheidswege. Maar beslissen doet dat niet. Een grote en vreselijke vernietiging, zeker die is met dit alles gemoeid. Maar zij verandert niets aan Gods genadige instelling van het overheids-zwaard.

Dit zwaard is er — als heel de (immers gevallen) schepping — om te getuigen van het Kruis. Van het Kruis der gerechtigheid in dit geval wel zeer sprekend. Petrus trok in de Hof het zwaard ter verdediging van het Koninkrijk van Christus en moest het opsteken, omdat dat Koninkrijk niet van deze wereld is. Het Koninkrijk overwint de wereld door het Kruis. Maar van dat Kruis is binnen de geschiedenis dezer wereld het zwaard een ontzaglijk teken. Een teken ter kastijding van Godsweg tegen de mens, die, zonder het overheidszwaard zijn naaste alleen maar zou uitroeien. En, als alle kastijding Gods, eindelijk een zegen.

De geschiedenis der afgevallen wereld vertoont het begin der weeën, die aan haar definitieve verlossing voorafgaan. Zij vertoont het in onze dagen in het ten top voeren ener niets meer ontziende, in het gebruik aller middelen volleerde, ongerechtigheid. Het is een wonder van genade, dat er nog, zelf evenzeer ver afgevallen, volken zijn die het

inzicht en de wil hebben, zich aaneen te sluiten tegen het onbegrensd zich doorzetten van dergelijke ongerechtigheid, en aldus, ondanks zichzelf, te getuigen van de gerechtigheid van het Kruis. Totdat ook dit getuigenis mischien, in der wereld voorlaatste tijd, binnen het antichristelijk rijk verdwijnt.

Het is schoon, tegen het wereldse geweld te verwijzen naar woorden uit de Bergrede. Maar de Bergrede is alleen verstaanbaar vanuit de gerechtigheid — dat is de Liefde — van Golgotha. En wanneer zij in naam daarvan oproept tot het alles over hebben voor de naaste, dan kan ik het slechts doen door te **beginnen**, hem tegen de ongerechtigheid der hel op aarde te beschermen. En daartoe heeft God bereids het zwaard der overheid geschonken.

Kom ik hiermee vandaag in „de crisis”? Welnu, zou Hij Die mij oproept, terwille van Zijn Kruis-evangelie, het leven te willen verliezen, mij en mijn naaste, dan geen woord houden?

Het evangelie van het Kruis tegen dat Evangelie zelf aan te wenden, het is het eeuwenoude misbruik der Bergrede als de zachte wet van het humanisme, die opnieuw het evangelie der **bevrijding** te niet wil doen. Dit evangelie heeft ons een wachtwoord nagelaten, en wij zullen er wel aan doen, het heden recht voor onze ogen te stellen, slechts dit ene, veel en steeds meer zeggende, woord: waakt!

Lector.

PERSSCHOUW

Een laatste woord

Van Ds Waagmeester ontving de redactie een korte reactie op een artikel van de Heer Zijlstra waarin deze zich keerde tegen het stuk van Ds Visee dat onlangs in de Persschouw van „Opbouw” werd opgenomen. Hier volgt wat Ds Waagmeester schreef:

WAT WAS HET PUNT IN GEDING?

Nu de heer Zijlstra in het „Geref. Gezinsblad” van 25 sept. j.l., reagerend op een artikel van Ds Visee, opnieuw om het fijne puntje heendraait, zou ik nog graag enkele opmerkingen willen maken. Temeer, omdat de artikelen van br Z. allicht bij sommige lezers ervan de indruk achterlaten, dat Prof. Veenhof, Ds Visee en Ds Waagmeester het met de belijdenis der kerk naar de Schriften niet zo erg nauw nemen.

1. In de artikeltjes, die ik plaatste in het kerkblad van de Geref. Kerk te Hasselt, heb ik op de zakelijke inhoud van onze confessionele formulieren met geen woord kritiek geïfend. Evenmin deden dat Ds Visee en Prof. Veenhof.

2. De heer Z. heeft beweerd, dat ik uit heel zijn betoog een twintig woorden gelicht heb. De waarheid is, dat ik het gewraakte stuk volledig heb overgenomen en dat de „aanval” op dat hèle stuk berust, waarin óók werd gezegd: „Laat ons dan ook maar waken voor de trouw aan één woord, aan één letter” en: „Het lijkt ons totaal onhoudbaar, dat iemand zegt: o zeker, trouw aan de belijdenis, maar niet aan een formulering. Want die is ook vrucht van de tijd”. Toen ik die gedachtengang bestreed, maakte de heer Z. daarvan, dat zó de waarde van woord en interpunctie werd verworpen en hij knoopte er een beschouwing aan vast, die helemaal niet ter zake was. Een dwaze caricatuur-tekening, zoals Ds Visee terecht betoogde.

3. Br Z. heeft het niet nodig gevonden een eerlijke weergave van de inhoud van mijn artikeltjes te geven. Ik verwees naar Prof. Schilders Catech.-verklaring, deel III, blz. 69—79, waaruit blijkt, dat Prof. Schilder het zeer wel mogelijk acht, dat iemand bezwaar heeft tegen een bepaalde term in de belijdenis, terwijl hij met de zakelijke inhoud van de belijdenis van harte instemt. Verder heb ik twee voorbeelden genoemd, waaruit te zien is, dat men vandaag iedere dominee van ontrouw aan de belijdenis en aan het ondertekeningsformulier kan beschuldigen, als men meent, dat trouw aan de belijdenis betekent: trouw aan één woord, aan één letter. Over heel dat betoog geen woord, behalve één zinnetje, waarin mijn woorden en bedoeling werden verdraaid.

4. In hetzelfde artikel, waarin de heer Z. wees op de eis tot trouw aan onze eden, heeft hij alzo het negende gebod van de Wet des **HEEREN** apert overtreden.

5. Als ik br Zijlstra ten onrechte heb beschuldigd, ben ik bereid, zulk een beschuldiging van harte terug te nemen en er mijn leedwezen over te betuigen. Maar van een onrechtmatige beschuldiging zie ik geen spoor. Ik heb alleen maar van het hierboven onder 2 genoemde schrijven van br Z. gezegd: dat is confessionalisme. En dat zeg ik vandaag nóg.

6. In het Gezinsblad van 25 sept. j.l. schrijft de heer Z.: „Het driemanschap, prof. Veenhof,

ds Visee en ds Waagmeester, gaf nu breed bescheid...” en: „Ds Visee belastte zich met de vervulling van genoemde taak...” Ook dit is weer in strijd met de waarheid. Ds Visee heeft generlei overleg met mij gepleegd en ik was van de inhoud van zijn artikel niet op de hoogte, vóórdat het mij onder de ogen kwam. Papier is geduldig, maar er is een gebod, dat ons leert, dat we niet lichtelijk en onverhoord zullen oordelen.

7. Dat ik voor deze opmerkingen plaatsruimte heb gevraagd in „Opbouw” en niet in het „Geref. Gezinsblad”, is te danken aan het feit, dat de hoofdredacteur van het Gezinsblad, blijkens een door mij met hem gevoerde correspondentie, verantwoordelijkheid aanvaardt voor het artikel van br Z. in het blad van 4 sept. j.l., ook nadat ik mij tegenover hem had beklagd over de verdraaiing van mijn woorden en bedoeling.

8. Als wij in onze bladen zo goed de zonden van anderen weten aan te wijzen, moeten we ook maar oog hebben voor onze eigen zonden en ellendigheden, opdat we niet vallen onder het oordeel van het woord van de apostel: Hoe nu, gij, die een ander onderwijst, onderwijst gij uzelf niet? (Rom. 2 : 21a). Want er is geen aanzien des persoons bij God. (Rom. 2 : 11).

Het was niet de bedoeling van de redactie nader in te gaan of te doen ingaan op het geschrijf van de heer Zijlstra. Nu Ds Waagmeester opname van dit stuk verzocht voldeed we aan zijn verzoek, met de verklaring dat dit het laatste is wat over de artikelen van de heer Zijlstra hier wordt gepubliceerd.

De moderne oorlog

In de Kamper Kerkbode schrijft Ds Visee een reeksje artikelen „naar aanleiding van” wat hij in de vakantie in Duitsland zag en hoorde. Natuurlijk — dat zegt ieder die iets weet van wat in kerkelijk Duitsland de geesten beroert — kwam hij zo ook te spreken over de moderne oorlog met de atoombom. Daarover wordt in de duitse kerken hevig gepolemiseerd. Er werd zelfs gevraagd: Zal de atoombom onze kerk splijten? In het laatste nummer van de Kerkbode schreef Ds Visee het volgende belangwekkende artikel:

In de loop der jaren heeft dr Niemöller zich steeds meer een principieel pacifist betoond. Groot opzien baarde in 1959 zijn rede in Kassel over het onderwerp: „Zij weten, wat zij doen!” Om deze rede werd hij zelfs door de minister van defensie aangeklaagd en door het gerecht vrijgesproken. Hij had n.l. in deze rede o.a. opgemerkt dat sinds de uitvinding van de totale oorlog door generaal Ludendorff en de aanvaarding van de stelling dat elk middel, waarmee men de vijand kan klein krijgen, geoorloofd is. de recrutering van soldaten misdadig is: „**Elk middel, waarmee men zijn tegenstander klein krijgen kan, kan gebruikt worden. En daarom is vandaag de recrutering van soldaten, de opleiding van de commando's in de tweede wereldoorlog, de hogeschool voor beroepsmisdadigers. Moeders en vaders behoren te weten, wat zij doen, wanneer zij hun zoon soldaat laten worden.**” De aanklacht luidde: belediging van het leger van de bondsrepubliek.

In deze rede te Kassel heeft Niemöller getracht aan te tonen dat de moderne oorlog zinloos is: als de oorlog met atoomwapens wordt uitgevochten is er geen overwinnaar en geen overwonnenen meer, maar niets. Dat is zijn praktisch argument. Principieel beroept hij zich op de conferentie van de Wereldraad van Kerken, Amsterdam 1948, die uitsprak: „Oorlog is tegen de wil van God”. En op de uitspraak van de Synode van de D.E.K. 1948, die verklaarde: 'Op geweld rust geen zegen'. Maar meer dan deze uitspraken deden, heeft de hernieuwde lezing van het Nieuwe Testament hem tot de overtuiging gebracht dat geweldloosheid niet alleen een eis van Christus is voor het persoonlijke leven van de christen en voor de strijd der kerk voor het Koninkrijk Gods, maar voor het menselijk leven zonder meer, ook in de statelijke verbanden: „Als Jezus spreekt: Weest welgemoed, Ik heb de wereld overwonnen - de Man, die naar het kruis gaat, heeft de wereld overwonnen niet met geweld en niet zoals wij ons de overweldiging der wereld voorstellen en voorgesteld hebben, maar daardoor dat Hij de mensen, die door de wereld overwonnen waren, met zijn vergevende liefde overwonnen heeft. Het boze door het goede te overwinnen dat is eigenlijk datgene, dat ons als christenen van andere mensen onderscheidt of behoort te onderscheiden. En juist op het gebied van de toepassing van geweld hebben wij de waarheid Gods, die ons in Jezus Christus voor ogen gesteld is, in zijn kruis en zijn opstanding, verloochend. Wij hebben in feite zo gedaan, alsof wij in ons privé-leven christen zijn konden, en alsof wij in de politiek en in het volkerenleven ons als heidenen en misdadigers gedragen mochten en moesten en dat dat dan zelfs een lofwaardige aangelegenheid was.”

Het is duidelijk, een man, die zo schrijft, is niet bezig met een politiek, een staatkundige zaak, maar hij heeft een religieuze beslissing getroffen en is daarom de beoordeling van deze beslissing ook een religieuze, m.a.w. we zijn niet

klaar met politieke en staatkundige overwegingen, met antwoorden van militaire tactiek, maar er moet antwoord gegeven worden vanuit de Schrift.

Er is een antwoord van de bekende Zwitserse hoogleraar, op meer dan één punt tegenstander van de intieme vriend van Niemöller, Karl Barth, te weten van Emil Brunner.

Deze laatste heeft niet zolang geleden in de Neue Züricher Zeitung een artikel geschreven onder het opschrift: 'En als het communisme het eens zou winnen...?' Daarin wijst hij op de geraffineerde russische propaganda, aan welke het gelukt is niet alleen onder de volkeren van het Oosten, maar ook in het Westen tot in de Verenigde Staten toe, de weerstand tegen het communisme te verlammen. De schrik voor de atoombom wordt verbreid, tegelijk wordt rondgebazuind dat Rusland o, zo vredelievend is en de geweldige russische successen in de ruimtevaart doen de rest. Vervolgens wijst hij er op, dat bijzonder alarmerend het succes van de communistische propaganda is binnen het wereldprotestantisme. We citeren: 'Vooreerst werd in de **Wereldraad van Kerken** het parool gegeven dat het anti-communisme ligt op de lijn van de rooms katholieke kerk en dat het moet leiden tot oorlog. Dan werd de mening verbreid dat het anti-communisme een de christen onwaardige, steriele houding is en dat men met het communisme in gesprek blijven moet. Vervolgens werd de vredes-propaganda van Moskou overgenomen daar immers de kerk vanzelfsprekend 'voor de vrede' moet zijn. En met bijzondere hartstocht maakte men zich de angst voor de atoomramp eigen, die Moskou verspreidde, doordat men in de communistische val liep, het aanschaffen van kernwapens gelijkstelde met de lust in een atoomoorlog en het Westen daarvoor verantwoordelijk stelde en men merkte niet, hoe Moskou afwisselend nu eens dreigde met raketten. de russische voorsprong in de atoomwapening, en dan weer wuifde met de vredespalm.

Maar buiten beschouwing werd gelaten, dat wat van de vrije wereld in Europa overgebleven is, zijn bestaan voor alles aan deze nooit in actie gebrachte atoomwapening te danken heeft. Wie voor eenzijdige afschaffing van kernwapens waarschuwde, werd, zoals b.v. bisschop **Dibelius**, als vijand van Christus gebrandmerkt... De belangrijkste woordvoerder van het protestantisme, **Karl Barth**, stelde in een Open Brief aan de filosoof **Bertrand Russell**, die zijn leven lang tegen het 'christelijke geloof' gestookt had, de vraag, of het geen tijd werd, tegenover een regering, die aan atoomwapening deed, de praktische dienstweigering te propageren, wat Graaf Russell dan ook prompt, zij het dan niet met groot succes, gedaan heeft...'

De Oecumene.

Emil Brunner gaat voort: 'In de laatste tijd werden deze gedachten langs **oecumenische** kanalen ook in de kerken van de Verenigde Staten binnengebracht, gelijk b.v. blijkt uit de 'Cleveland Message', in welk blad door een oecumenische kring uit de Amerikaanse christenheid wel het gevaar van een atoomoorlog met schrille kleuren getekend wordt, maar het even grote gevaar van een communistische wereldheerschappij verzwegen wordt. Er worden beschouwingen verbreed, b.v. in de trant van Karl Barths Open Brief aan de christenen in de D.D.R.: dat men ook onder een communistisch regiem christelijk prediken, christelijk geloven en christelijk leven kan. Het defaitisme wordt met een beroep op de profeet Jeremia als de wil van God gepredikt en zo het gif dat de wil tot weerstaan verlamt en waartegen het Amerikaanse volk tot dusver immuun was, ook in dit volk actief maakt.'

Zo doet de kerk zonder het te weten de zaken van het communisme. Zouden wij, Zwitsers, ons er over verwonderen, als ook door Zwitserse predikanten en theologen openlijk de mening verkondigd wordt, en dat in toenemende mate, dat de waarden van het zogenaamde christelijke Avondland de moeite van verdediging niet waard zijn, maar dat deze decadente cultuur rijp is voor de ondergang? Dat kan klaarblijkelijk alleen maar betekenen dat men zich niet heeft afgevraagd, wat dan toch wel de overwinning van het communistische systeem betekenen zou...'

Daarover schrijft dan Emil Brunner aan het slot van zijn artikel in de Züricher Zeitung. Hij tekent de verschrikking van het de zielen vermoordende communisme op een wijze, die slechts overtroffen wordt door het briljante artikel, dat prof. dr S. U. Zuidema aan ditzelfde onderwerp wijdt in Antirevolutionaire Staatskunde van Juli/Augustus 1961. We hopen ook daarop terug te komen.

Zuidema wijst er op, dat de Wereldraad van Kerken in deze zaak een gevaarlijke rol speelt. Dat wordt ook uit Brunners geciteerde artikel duidelijk.

Het is goed dat eindelijk de problemen rondom de atoomoorlog worden besproken. Ds Visee zegt geen woord te veel als hij spreekt over het briljante artikel van Prof. Zuidema. We hopen in Persschouw daaruit het een en ander over te nemen. Zuidema gaf daarin weer eens een stuk echt-christelijke politiek.

Een paar opmerkingen van Dr Buskes

„Trouw” heeft Dr Buskes geïnterviewd in verband met diens aanstaand „emeritaat”. Natuurlijk sprak Dr Buskes ook over de gereformeerden. Dat doet hij altijd als hij over eigen leven en werk spreekt. Dat deed hij dus ook in het interview. De „Trouw”-redacteur maakte Dr B. er attent op dat hij het bijna aldoor over hen had gehad. Dr B. gaf dat van harte toe. Hij is, dat merkt men altijd opnieuw, nooit van zijn vroegere kerkgenoten „los” gekomen. Hij is ook nooit met hen „klaar” gekomen. Dat voel je aan zijn felle kritiek die hij periodiek op hen afvuurt. Maar ook, hoewel minder, aan de waardering die hij ondanks alles toch ook nog koestert voor veel wat er in hun kring leeft.

Een paar fragmenten van wat Dr B. zei wil ik hier overnemen.
Dit is het eerste:

Overigens vind ik twee dingen het belangrijkste: het preken en de zielszorg, of, wil men dat laatste wat minder plechtig: het contact met de mensen.

Zijn mijn preken wat ouderwets van toon? Best, dan wil ik dat ouderwetse. Het gaat tenslotte om het oude evangelie. In deze tijd, — en dat oude en nieuwe moet er allebei zijn. Misschien slaat bij mij de balans wel eens naar het oude over, maar er zijn preken waarin 't omgekeerde te veel het geval is! In veel preken, ook in gereformeerde preken, mis ik de oproep tot bekering. En dat is toch iets wezenlijks. Moet je dan zeggen, dat er een brok methodisme in me zit? Geen bezwaar, maar die oproep hoort er bij.

Laatst zei ik nog tegen een jonge gereformeerde dominé — schrijf z'n naam maar niet op, dat is niet leuk voor hem —: man, je preekt niet gereformeerd! 't Was eerder ethisch. Ik miste het wezenlijk gereformeerde er in. Dat wezenlijke moeten de gereformeerden vooral niet loslaten. Eerlijk gezegd, ik ben niet zo op de linksbuiten van de gereformeerde kerken. Misschien omdat ik wat ouder ben? Maar 'k meen, dat ze anders geen bijdrage leveren.

En dit het tweede:

Ik ben bang voor de verwereldlijking bij de gereformeerden, vooral als ze zo geslaagd zijn in het leven. Vroeger thuis mochten we niet dansen, niet kaarten en niet naar de schouwburg. Naar de schouwburg ben ik wel gegaan, maar aan dansen en kaarten ben ik nooit toegekomen. Dat behoeft op zichzelf niets te zeggen, maar ik sta toch wel eens te kijken, wat bij sommige gereformeerden kán, wat ze dóen. En dan zo, dat het iets demonstratiefs en daardoor iets krampachtigs krijgt: we zijn wel goed gereformeerd, maar toch vlotte lui. Als je praat van vervreemd zijn, dáárvan voel ik me vervreemd. Ik vind het stijlloos.

De oude Sikkell vertelde ons, dat een liberaal hem gezegd had: we krijgen jullie, fijne gereformeerden wel klein, niet met de brandstapel, maar met champagne. Laatst heb ik dat verteld op de sociëteit van de V.U.-studenten. Ik ben wel eens bang, dat de gereformeerden voor de champagne — ik houd het beeld maar aan — dreigen te bezwijken.

Ik zeg niet, dat ascese zonder meer bijbels is, maar het gereformeerde moet daar iets van hebben, iets van een strakke levensstijl, wat iets anders is dan star, wil het functioneren. Wie leeft onder het permanente besef van Gods grootheid en van Zijn genade, laat veel dingen na. Niet omdat het niet zou mogen, maar omdat je er eenvoudig niet aan toekomt. Dat heb ik bij mijn vader gezien. Hij las nooit een roman. Ik wel, en ik moet zeggen, dat je voor nippen aan de cultuur altijd moet betalen. Natuurlijk verandert de levensstijl, dat is ook niet zo erg. Als er maar stijl blijft. Er is ook zo iets als een gereformeerde levenssfeer — en die loopt gevaar.

Ik geloof dat Dr Buskes scherp heeft gezien wat zich in de gereformeerde wereld afspeelt. De kuyperiaanse tijd is voorgoed voorbij. En daarom het typisch kuyperiaanse geestesmerk en levenspatroon.

Het weggeven van het kuyperiaanse werkt uiteraard allerlei crises. Te dieper naarmate men het specifiek kuyperiaanse méér als goddelijke waarheid en norm had aanvaard. De grote vraag daarbij is of men het „echt gereformeerde”, — en dat is het waarlijk Schriftuurlijke — trouw blijft. Of anders gezegd: of er blijft het kennen van Gods genade en het leven daaruit; het waarachtige geloof in God die de goddelozen rechtvaardigt; het kennen van de eigen zonde en het beven daarvoor en het zich verootmoedigen daarover; het strijden op leven en dood tegen de duivel, de wereld en het eigen vlees; het zich afwenden van en haten van alle demonische, anti-christelijke of onchristelijke uitingen van de moderne cultuur; het zich met alles wat men heeft en is geven in de dienst van Jezus Christus; het waarachtige compromisloze zoeken van Gods koninkrijk en zijn gerechtigheid; het metterdaad dagelijks opnemen van zijn kruis; het zichzelf verloochenen; de bereidheid om te

dienen; de bewogenheid om metterdaad in de wereld te leven als „lichtende sterren”, enz.

Wee als het verdwijnen van het kuyperiaanse levensbeeld ook is het verdwijnen of verzwakken van dit alles. En daar zijn symptomen van. Dat ziet Dr Buskes scherp. Ja, als er maar stijl blijft, als er maar de echt gereformeerde levensstijl blijft. De stijl van mannen als Gispén, Van Aniel, Van den Berg, Sikkell, Fernhout, De Moor, Rullmann, Dirk Sikkell, de Graaf....

Ja als die maar blijft.
Maar anders....

C. V.

VAN HIER EN GINDS

Oost-Duitsland schendt godsdienstvrijheid

Een woordvoerder van het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken heeft verklaard dat de maatregelen van de Oostduitse autoriteiten tegen de kerkelijke bijeenkomsten in Oost-Berlijn „een betreurenswaardige schending van de godsdienstvrijheid” zijn. De woordvoerder noemde de kerk de enige resterende instelling, die geheel Duitsland omvat.

Het bestuur van de kerkprovincie Berlijn-Brandenburg, o.w. de Praeses Kurt Scharf en bisschop Otto Dibelius, heeft bij premier Grotewohl geprotesteerd tegen de verbodsbepalingen van de president van politie van Oost-Berlijn. Het vraagt de premier deelnemers aan de Duitse Evangelische Kerkdagen alsnog toestemming te geven in de periode van 18 tot 23 juli in Oost-Berlijn kerkdiensten bij te wonen.

De kerk in Oost-Duitsland

De Algemeen Secretaris van de Oost-Duitse Christen Democratische Unie, die de communisten vriendelijk gezind is, beweert, dat de kerk pas onder het socialisme voor het eerst „werkelijk vrij” is.

Gerard Götting zei op een partij-congres te Erfurt dat de Kerk in het Oosten niet zoals de kerk in de kapitalistische landen gedwongen wordt „religieuze rechtvaardiging te vinden voor de reactionaire politiek van de Staat of deze politiek te versieren met religieuze ornamenten”.

Herr Götting beweerde dat de socialistische maatschappij „sterke bases had geschapen voor de ontwikkeling van burgerlijke vrijheid en vrijheid van de Kerk” door haar absolute scheiding van Kerk en Staat. „De kerk zelf”, verklaarde hij, „die de scheiding van Kerk en Staat theologisch gerechtvaardigd acht, bereikt haar eigen vrijheid, en vertoont voor de eerste maal werkelijke verdraagzaamheid tegenover niet-christenen”.

Deze socialistische leider verklaarde ook dat „de leugen van de beweerde onderdrukking en vervolging van de kerk in de Duitse Volksrepubliek” een wapen van het imperialisme en politiek clericalisme was.

Het is altijd hetzelfde droeve lied: de gevaarlijkste vijanden van Christus en zijn kerk zijn de mensen die de wijsheid der wereld, die leugen is voor God verdedigen onder de naam van de Heiland en als dé christelijke boodschap propageren.

GEREFORMEERDE JEUGDCENTRALE KAMPEN

D.V. donderdag 12 oktober a.s. hoopt op een vergadering, uitgaande van de Gereformeerde Jeudcentrale te kampen, te spreken Zijne Excellentie, de Minister van Buitenlandse Zaken der Republiek Zuid-Molukken Ir J. A. Manusama te Rotterdam. Min. Manusama zal spreken over het onderwerp: „Is er in deze wereld plaats voor een onafhankelijk Republiek der Zuid-Molukken?” De aanvang der vergadering is om 8 uur n.m. en wordt gehouden in het Kerkelijk Gebouw, Broederweg, Kampen. Broeders en Zusters ook U bent hartelijk welkom.

KERKNIEUWS

Bedankt voor IJmuiden: H. Stolk te Blokzijl.

Kerkbouw. Door de kerk van Delft werd een nieuw kerkgebouw in gebruik genomen. Het gebouw kost inclusief de grond f 200.000.—. In totaal biedt dat kerkgebouw plaats aan 550 personen.

Door de kerk van Overschie werd in een paar maanden tijds een obligatielening van f 60.000.— geplaatst. Daardoor kon deze kerk een haar aangeboden verenigingsgebouw kopen.

Kerkorgel. Door de kerk van Emmeloord werd een nieuw orgel in gebruik genomen.

Theologische Hogeschooldag 1961. Op de Theologische Hogeschooldag 1961 werden als gevonden voorwerpen op het bureau van de pedel bezorgd:

blauwe wollen sjaal, één paar grijze wollen handschoenen, bijbel met psalmen (met vermelding „vader en moeder, jaarwisseling '56—'57), moderne damesparaplu, dameshorloge met schakelarmband.

Te bevragen aan het bureau van de pedel der Hogeschool, Broederweg 15.

De totale opbrengst van de collecte (met inbegrip van een gift groot f 1.000.— voor de Theologische Hogeschool en bovendien in de collecte van de bidstond nog een gift van f 2000.—), welke gehouden zijn op de Theologische Hogeschooldag 1961, is het totaalbedrag van de collecten f 11.867.75.

Vanwege de Senaat van de Theologische Hogeschool wordt bekend gemaakt dat aan het begin van de cursus 1961/1962 voor het eerst werden ingeschreven:

- 3 studenten voor het propaedeutisch-examen,
- 1 student voor het kandidaats-examen,
- 5 studenten voor het doctoraal-examen.

Adressen. Hoogvliet: scriba C. Maan, Korianderstraat 159, Hoogvliet; **Arnhem:** H. Hilvers, Gellgorslaan 12, Arnhem, tel. 23502; **Nijmegen:** G. Misker, Graafseweg 61, Nijmegen, tel. 26458.

NAAR EEN EIGEN TEHUIS....

via Tanah Merah.

Dit betekent niet dat wij grond gaan kopen ergens in de omgeving van de ons zo bekende zendingspost op Nieuw-Guinea. Nee, niet wij gaan daar heen, maar Tanah Merah kwam tot ons met een gift van f 20.—. Het is reeds de tweede maal dat wij op deze wijze de eenheid met de broeders en zusters daar mochten ervaren.

met bruiloften en partijen.

Een ceremoniemeester hield op verzoek van het bruidspaar tijdens het feest een collecte voor het tehuis. Resultaat? f 17,55. Hij vulde dit bedrag aan met een persoonlijke gift uit dankbaarheid voor de geboorte van een welgeschapen dochter.

Er waren nog meer feestvierenden die bij bruiloft of geboorte het kindertehuis in de feestvreugde lieten meedelen.

Een bedrag van f 23,65 ging vergezeld van het volgende bijschrift:

„Al is onze Vereniging maar klein, toch mag de opbrengst er zijn.
We gaven een avond vol pret en gingen voor 't kindertehuis rond met de pet”.

Jongens en meisjes, deze verrassing bezorgde ons veel napret. In het nieuwe verenigingsjaar is dit de eerste jeugdvereniging die een steentje bijdroeg. Wij vertrouwen dat er nog vele zullen volgen. Wie zal de tweede zijn?

Eveneens ontvingen wij een mooi bedrag van f 220.—. Dit was de opbrengst van de op 24 juni j.l. georganiseerde zangavond te Rotterdam, waaraan medewerkers het **kinderkoor van Schiebroek, Vlaardingen en Gouda**, o.l.v. Nina Wind. Jongelui, hartelijk dank voor jullie mooie zingen hetwelk zo'n mooi resultaat had voor ons tehuis.

Wanneer??

Op deze vraag kan momenteel nog geen duidelijk antwoord worden gegeven. Wat wij wel kunnen doen is vertellen dat er hard wordt gewerkt aan de plannen. Wij menen niet voorbarig te zijn wanneer we als onze mening geven. dat er binnen niet al te lange tijd concrete mededelingen gedaan kunnen worden.

U moet dus nog even geduld hebben, laat ons niet te lang wachten op Uw bijdrage. U weet het: de verwezenlijking der plannen is afhankelijk van Uw medewerking. Het gaat niet om een tehuis van de Stichting, maar om ons **aller** tehuis, dus ook het Uwe.

Verantwoording tot en met 26 september 1961:

Ontvangen van kerken	f 108.449,34
Van particulieren	f 18.686,43
Totaal:	f 127.135,77

Abonnementen s.v.p. bij vooruitbetaling door storting op giroreken. 233117 t.n.v. Drukkerij Steenbergen, Zeist, met vermelding voor „Opbouw”.

Abonnementsprijs: f 5.- p. halfj. - f 10.- p. j. Studenten abonnement f 6.- per jaar. Losse nummers 25 cent. Buitenland: f 6.25 per halfjaar - f 12.50 per jaar.

Drukkerij Steenbergen
ZEIST - TELEFOON 03404 - 2452

★

Periodieken
Boekwerken
Handeldrukwerk